

MENININKŲ KŪRYBINĖS IR EKONOMINĖS APLINKOS VERTINIMAS

SANTRAUKA

2024

RUSNĖ KREGŽDAITĖ, KRISTINA MAŽEIKAITĖ, KAROLINA ŠULKUTĖ
2025

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Dr. Rusnė Kregždaitė

Dr. Kristina Mažeikaitė

Karolina Šulskutė

Rusnei Kregždaitėi, Kristinai Mažeikaitei, Karolinai Šulskutei, Meno ir mokslo laboratorijai ir Lietuvos kultūros tarybai priklauso autorių turtinės teisės atgaminti bet kokia forma ar būdu, išleisti ir viešai skelbti (visą ar dalimis), įskaitant viešą prieigą kompiuterių tinklais, tyrimą ir visas pateiktas rekomendacijas. Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Tyrimo priežiūros darbo grupė: Martynas Tininis (Lietuvos kultūros tarybos Stebėsenos ir analizės skyriaus vyresnysis analitikas), Radvilė Maskuliūnaitė (Lietuvos kultūros tarybos Stebėsenos ir analizės skyriaus vedėja), Asta Pakarklytė (Lietuvos kultūros tarybos pirmininkė), Rūta Stepanovaitė (Lietuvos kultūros tarybos administracijos direktorė), Jolanta Meiduvienė (Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Profesionaliosios kūrybos ir tarptautiškumo politikos grupės vyriausioji specialistė).

Kalbos redaktorius: Teodoras Jucius.

Autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos požiūriu.

© Rusnė Kregždaitė, 2025

© Kristina Mažeikaitė, 2025

© Karolina Šulskutė, 2025

© Meno ir mokslo laboratorija, 2025

© Lietuvos kultūros taryba, 2025

TURINYS

SANTRUMPOS	5
ĮVADAS	6
KONTEKSTAS.....	8
1. MENININKAS (-Ė). KONTEKSTAS, TEISINIS REGULIAVIMAS IR SĄVOKA.....	9
APKLAUSA.....	16
1. TYRIMO METODIKA	17
1.1 Tyrimo metodologiniai sprendimai	18
1.2 Tyrimo dalyvavusių menininkų (-ių) pagrindinės charakteristikos.....	19
2. MENININKO (-ĖS) PADĖTIS VISUOMENĖJE	24
3. EKONOMINĖ PADĖTIS.....	32
3.1 Darbo valandos	33
3.2 Kūrybinis darbas be atlygio	33
3.3 Menininko (-ės) pajamos	34
3.4 Ekonominės padėties lūkesčiai.....	42
4. DARBO SĄLYGOS	43
5. KŪRYBOS ĮVERTINIMAS.....	46
6. SOCIALINIS KAPITALAS	48
7. KOMPLEKSINIS LIETUVOS MENININKŲ (-IŲ) SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS VERTINIMAS.....	51
IŠVADOS.....	57
REKOMENDACIJOS	62
FOTOGRAFIJŲ SĄRAŠAS	65

SANTRUMPOS

KPPĮ – LR kultūros politikos pagrindų įstatymas

LAR – Lietuvos architektų rūmai

LKC – Lietuvos kino centras

LKT – Lietuvos kultūros taryba

LRKM – Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

LMIC – VšĮ Lietuvos muzikos informacijos centras

LŠIC – Lietuvos šokio informacijos centras

MKO – meno kūrėjų organizacija

MDPS – Meno darbuotojų profesinė sąjunga

MRF – Medijų rėmimo fondas

RC – Valstybės įmonė Registrų centras

TIC – Teatro informacijos centras

VDA – Valstybės duomenų agentūra

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija

IVADAS

Visame pasaulyje menininkų gyvenimas ir veikla yra apipinti mitais. Visuomenė juos stebi kaip ypatingai kūrybingus, talentingus, kartais net genialius asmenis. Jų darbo procesas ir įkvėpimo paieškos yra romantizuojamos, o kūrėjo profesija kartais prilyginama pašaukimui. Šiuolaikiniame pasaulyje kalbant apie menininkus nebėra vartojamos bohemos sąvokos, patys menininkai racionaliau žvelgia į savo kūrybinę veiklą, tačiau dėl meno kūrimo ir pristatymo veiklos ypatumų ji yra analizuojama pagal specifinius parametrus.

Menininkai rinkdamiesi profesiją dažniausiai remiasi ne finansiniais argumentais. Kūrėjams yra svarbi kuriant ir pristatant meno kūrinius atsirandanti saviraiškos laisvė, galimybė formuoti visuomenės nuomonę, būti menininkų bendruomenės dalimi. Tačiau tuo pačiu kūrėjai susiduria ir su daugeliu iššūkių: tyrėjai iš viso pasaulio (šiam tyrime analizuoti Norvegijos, Australijos, Suomijos, Lenkijos, Nyderlandų, Danijos ir kt. šalių atvejai) pastebi, kad kūrėjų atlygiai už meninę kūrybą nėra konkurencingi, t. y. menininkų atlygis iš darbinės veiklos nėra pakankamas jų asmeniniams poreikiams patenkinti, kūrėjai yra priversti ieškoti papildomų pajamų šaltinių, o užimtumas dažniausiai yra fragmentiškas ir remiasi trumpalaikėmis sutartimis.

Analogiški klausimai kyla ir žvelgiant į Lietuvos kontekstą: kokia yra menininkų ekonominė situacija? Ar egzistuojantys finansiniai instrumentai, numatyti kultūros politikos formuotojų, institucinė struktūra, menininkus vienijančių ir atstovaujančių organizacijų veikla bei egzistuojanti meno rinka užtikrina / gali užtikrinti orias menininkų kūrybos sąlygas?

2020 m. pristatytas pirmasis per 20 metų Lietuvoje atliktas menininkų socialinės ir kūrybinės padėties tyrimas leido identifikuoti svarbiausius šalies kūrėjų ekonominio ir kūrybinio gyvenimo aspektus, jame buvo išryškinta ekonominės padėties problematika. Šis tyrimas tęsia sisteminę Lietuvos kūrėjų padėties analizę, o jo rezultatai leis įvertinti per 4 metus įvykusius pokyčius bei pateikti rekomendacijas dėl priemonių, galinčių pagerinti kūrėjų būklę.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti esamą kūrėjų kūrybinę (fizinės ir finansinės sąlygos kurti), ekonominę ir socialinę padėtį ir ją palyginti su 2020 m. tyrimo metu nustatyta padėtimi, remiantis šio ankstesnio tyrimo metodika.

Tyrimą sudaro dvi pagrindinės dalys / ataskaitos. **Pirmoji – KONTEKSTAS** – skirta pristatyti menininko situaciją, žvelgiant į šalies teisinę bazę, taikomus finansinius instrumentus menininkų gerovei palaikyti, kūrėjus atstovaujančių institucijų ir tarptautinio konteksto perspektyvą. **Antroji – APKLAUSA** – pristato tyrimo metu atliktos menininkų apklausos rezultatus. Tai betarpiškas esamos menininkų situacijos vertinimas, gautas remiantis per 1600 menininkų užpildytos apklausos rezultatais. Pirmą kartą Lietuvos istorijoje pasiekta tokia didelė menininkų imtis grindžia šios apklausos aktualumą ir leidžia detalai įvertinti, su kokiais ekonominiais ir socialiniais iššūkiais menininkai susidūrė 2024 metais, kaip vertina ateities perspektyvas.

KONTEKSTAS

1.

**MENININKAS (-Ė).
KONTEKSTAS,**

**TEISINIS REGULIAVIMAS IR
SĄVOKA**

Pirmojoje konteksto dalyje apžvelgiami menininkų apibrėžimai teisės aktuose, mokslinėje literatūroje. Apibendrinus atliktą analizę ir atsispiriant nuo pirmajame menininkų socialinės ir kūrybinės būklės tyrime (Kregždaitė ir Godlevska, 2021) suformuoto apibrėžimo, pastarasis papildomas¹ paliekant šią formuluotę:

Menininkas(-ė) – asmuo, kuris(-i) AKTYVIAI IR SISTEMINGAI vykdo kūrybinę veiklą: yra įgijęs(-usi) meno krypties išsilavinimą ir (arba) savitai kuria ar perkuria meno kūrinius, ir (arba) meninę kūrybą ir KŪRĖJO(-OS) POZICIJĄ laiko esmine savo gyvenimo dalimi, ir (arba) gauna pajamų iš šios veiklos, ir (arba) prisideda prie meno ir kultūros plėtros, ir (arba) JO(S) KŪRYBA YRA PRIPAŽINTA PROFESIONALAUS MENO VERTINTOJŲ.

1 lentelė. Menininko apibrėžimo pagrindimas (sudaryta autorių).

Teiginys	Pagrindimas
<i>Aktyviai ir sistemingai vykdo kūrybinę veiklą.</i>	Kūryba yra planingas pasirinkimas. Kartu kūryba yra nesibaigiantis procesas, susidedantis iš nuolatinio kūrybinio vyksmo tiek gilinant žinias ir įgūdžius, tiek ieškant būdų priartėti prie kūrybinės vizijos realizacijos. Aktyvi ir sisteminga kūrybinė veikla yra susijusi ir su asmenine menininko savivoka – savęs supratimo kaip menininko ir priklausymo menininkų bendruomenei.
<i>Yra įgijęs (-usi) meno krypties išsilavinimą.</i>	Išsilavinimas yra vienas iš kriterijų, galinčių pagrįsti menininko kompetencijas ir pasirengimą dalyvauti profesionalaus meno scenoje. Šiuolaikinėje meno rinkoje, kuri nuolat kinta, menininkai atranda įvairių būdų įgyti ir tobulinti menines kompetencijas (Throsby ir Petetskaya, 2024). Formalus išsilavinimas nėra būtinas reikalavimas norint vystyti menines praktikas, taip pat jis negarantuoja sėkmės (Hirvi-Ijäsir kt., 2024). Kai kurie autoriai (Colvin, 2008) byloja atvirkščiai – iškelia nuoseklaus ir kryptingo kūrėjo darbo svarbą prieš įgimtas talento savybes. Didžiąją dalį kūrybai būtinos praktikos menininkai įgyja per praktines veiklas (Abbing, 2022). Tačiau, nors formalus išsilavinimas ir nėra būtina menininko karjeros dedamoji, daugelyje šalių menininkai yra labiau išsilavinę nei likusi darbo jėga (Throsby ir Petetskaya, 2024; Hirvi-Ijäs, Renko, Sokka, ir Leppänen, 2024). Taip pat, jeigu asmuo yra įgijęs meno

¹ Pakeitimai paryškinti didžiosiomis raidėmis.

	krypties išsilavinimą, yra didesnė tikimybė, kad jis liks šioje profesijoje (Bille ir Jensen, 2018).
Savitai kuria ar perkuria meno kūrinius.	Individualumas, savitumas, unikalumas atskiria / išskiria menininką, daro įdomiu, aktualiu auditorijai bei kultūros / meno raidai. Menininko kūrybos / veiklos rezultatas – sukurtas meno darbas vienoje iš meno sričių.
Meninę kūrybą ir kūrėjo poziciją laiko esmine savo gyvenimo dalimi.	Kūrėjas savo meninę profesiją laiko esmine savo gyvenimo dalimi ir pagrindu, kuris teikia prasmę būčiai. Pasirinkdamas menininko profesiją asmuo rizikuoja, tačiau galimos sėkmės ir pasitenkinimo kūrybine veikla perspektyvos skatina priimti šią riziką. Kūrėjo pajamos iš kūrybinės veiklos gali būti mažesnės nei kitose srityse, tačiau nemonetarinis kūrybinės profesijos atlygis tai kompensuoja. Analizuojant menininkus taip pat svarbus ir menininkų pasišventimas kūrybinei veiklai, ir nesvarbu, kad tai nėra pagrindinis pajamų šaltinis, – svarbu ar kūrėjai patys save laiko menininkais. (Throsby, 2001)
Gauna pajamų iš šios veiklos.	Pajamos pagrindžia kūrybinę veiklą kaip profesiją. Vienas svarbiausių profesiją identifikuojančių kriterijų – pajamos. Kai kurie tyrimai (Throsby, Zednik, 2010; Ilczuk ir kt., 2015; Ilczuk ir kt., 2020) apibrėžia, kad asmuo, laikomas menininku, kai bent 50 proc. jo gaunamų pajamų uždirbamos iš kūrybinės veiklos, tačiau naujausi tyrimai šios nuostatos atsisako. Kūrybinė veikla gali būti cikliška, pvz., menininkas galėjo parduoti didelį kūrinių prieš metus ir neturėti jokių pajamų einamaisiais metais (Throsby ir Petetskaya, 2024). 2024 m. Lenkijos menininkų atliktas tyrimas (Ilczuk, 2024) atskleidė, kad net 58 proc. apklaustųjų pajamos iš meninės veiklos neviršijo minimalaus darbo užmokesčio. Panašios tendencijos matytos ir 2021 m. Lietuvos menininkų tyrime (Kregždaitė ir Godlevska, 2021), kurios taip pat pagrindžia išskirtinę kūrėjų darbo rinkos specifiką ir parodo, kad pajamų kriterijus nėra pagrindinis apibrėžiant menininko profesiją.
Prisideda prie meno ir kultūros plėtros.	Dalyvauja profesionalaus meno scenoje, mato ir supranta savo indėlį į šiuolaikinę, aktualią kultūros plėtotę, kultūros istorijos tąsą.
Jo (jos) kūryba yra pripažinta profesionalaus meno vertintojų.	Šis veiksnys susijęs su noru pristatyti savo kūrinius viešai ir būti laikomam menininku kitų profesionalų bendruomenėse (priklausymas kūrybinėms sąjungoms, premijos ir

	apdovanojimai, suteiktas profesionalaus meno kūrėjo statusas). Tai kiti kriterijai, susiję su menininko kūrybos į(-si-)vertinimu, visuomenės požiūriu į kūrėją, kitų profesionalų priėmimas į savo gretas, kurie leidžia menininką apibrėžti per jo vykdomas veiklas. Profesionalumas yra vertinamas per meninių kūrinių kokybę, rengiant kritikų ir meno apžvalgininkų recenzijas ar teikiant komentarus. Kūrėjai, stodami į sąjungas, gauna savotišką savo veiklos reikšmingumo patvirtinimą iš tos pačios srities pripažintų kūrėjų, priimančių menininką į savo gretas (Throsby, 2001).
--	---

Antroje konteksto dalyje apžvelgiama meninės veiklos darbo rinka. Pateikiami moksliniai Lietuvos ir užsienio valstybių menininkų socialinės ir kūrybinės būklės tyrimai, kurie skirti profesijos pasirinkimo argumentams, nagrinėja darbą keliose rinkose bei pajamų nelygybę.

Trečioji konteksto dalis skirta menininkų (-ių) populiacijai Lietuvoje. Šioje dalyje pateikiamas Lietuvos menininkų skaičius bei aptariamas šalies menininkų pasiskirstymas pagal sritį, demografinius rodiklius, dalyvavimą individualaus finansavimo kūrėjams sistemoje, priklausymą įvairioms sąjungoms bei asociacijoms.

Lietuvoje nėra visuotinės menininkus apimančios duomenų bazės, dėl to tyrimui buvo apjungtos šios prieinamos kūrėjus įtraukiančios duomenų bazės:

1. LRKM pateiktas asmenų, turinčių meno kūrėjo statusą, sąrašas (duomenys gauti 2024 m. liepos 30 d.);
2. MKO narių sąrašai (2024 m. pradžios duomenys, Kraštovaizdžio architektų sąjungos – 2025 m. pradžios duomenys, Dizaino sąjungos – 2022 m. pradžios duomenys);
3. LKT stipendijų gavėjų sąrašas 2014–2025 m.;
4. LKC stipendijų gavėjų sąrašas 2018–2024 m.;
5. AGATA narių sąrašas (duomenys gauti 2024 m. gruodžio 12 d.)²;
6. LATGA narių sąrašas (duomenys gauti 2024 gruodžio 16 d.);
7. AVAKA narių sąrašas (duomenys gauti 2024 m. rugsėjo 18 d.);
8. Kitų kūrėjus vienijančių asociacijų (Lietuvos architektų rūmų) narių sąrašas (duomenys gauti 2025 m. balandžio 24 d.);
9. VMI paramos gavėjų sąrašas (duomenys gauti 2024 m. lapkričio 17 d.);
10. LRKM prastovų išmokų gavėjų sąrašas (duomenys gauti 2024 m. lapkričio 13 d.).

Pasirinktos duomenų bazės ir jų pateikiami menininkų sąrašai leido praplėsti 2020 m. suskaičiuotą menininkų populiaciją (Kregždaitė ir Godlevska, 2021) įtraukiant kūrėjus, kurie nesiekia meno kūrėjo statuso ar nepretenduoja į valstybinį finansavimą, tačiau vykdo aktyvią kūrybinę veiklą ir iš jos gauna atlygį per autorių ar gretutinių teisių gynimo organizacijas.

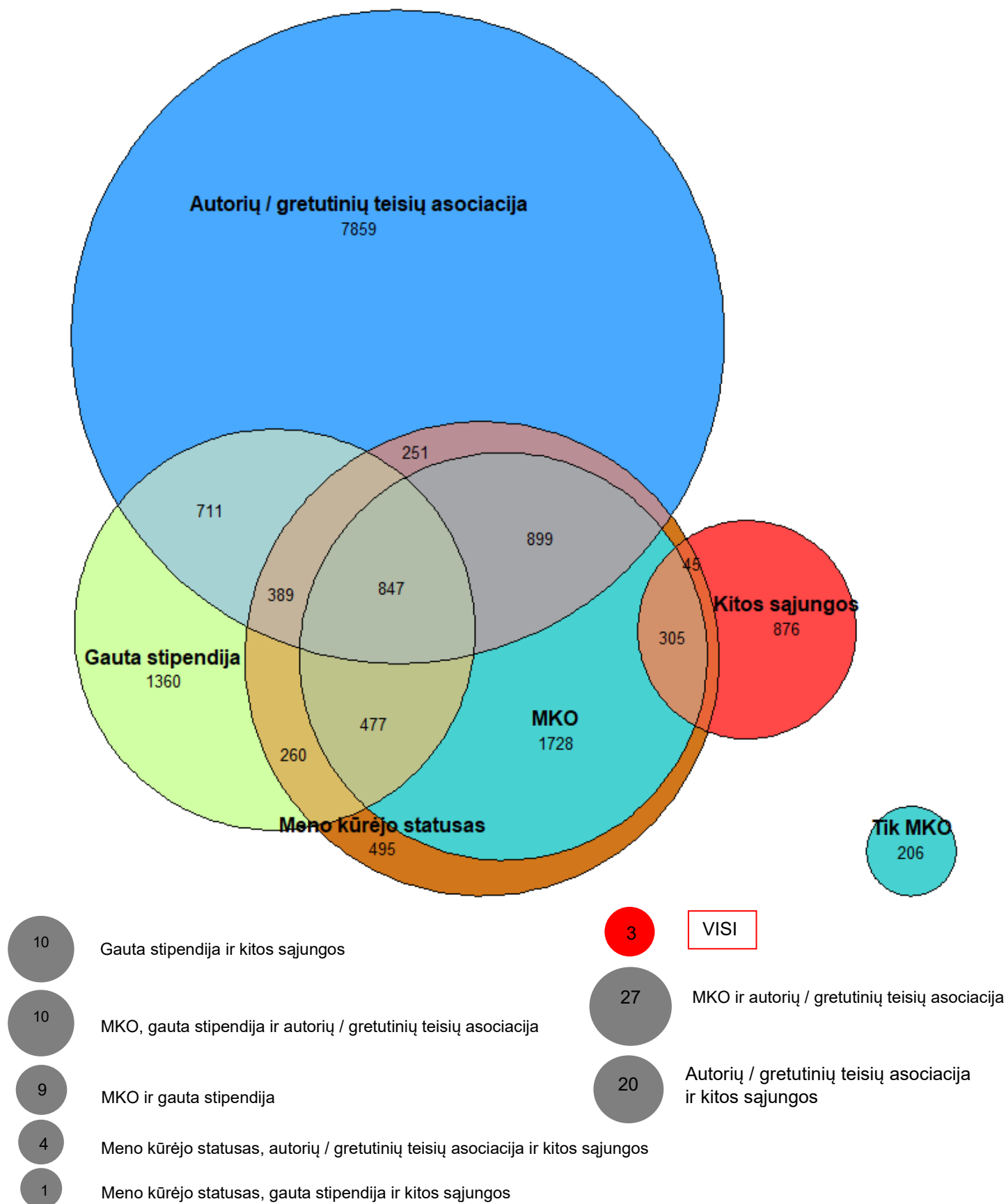
² Įtraukti bent kartą atlyginimą už kūrybos panaudojimą per AGATA gavę nariai.

Sudarant jungtinį menininkų sąrašą buvo apjungiami visi organizacijų pateikta informacija, ji peržiūrėta atsižvelgiant į Registrų centro mirčių duomenis (2025 m. balandį); į sąrašą neįtraukti nepilnamečiai kūrėjai. **Remiantis apibendrintais duomenimis, 2025 m. Lietuvos menininkų populiaciją sudarė 16 849 asmenys.**

2022 m. prasidėjus karui Ukrainoje, šios šalies kūrėjams buvo suteiktos galimybės kurti Lietuvoje ir gauti stipendijas kūrybinei veiklai. Dėl stipendijų kreipėsi 210 kūrėjų, jie yra svarbi dabartinės Lietuvos kultūros ekosistemos dalis, tačiau kadangi tyrimo tikslas analizuoti Lietuvos menininkų situaciją, šie kūrėjai į bendrą analizę nėra įtraukiami.

Toliau pateikta Lietuvos menininkų populiacijos sudėtis pagal turimą statusą, priklausymą sąjungoms bei aktyvumą teikiant paraiškas stipendijoms gauti. Tai leidžia identifikuoti Lietuvos menininkų lauko kompleksiskumą ir sieti menininkų kūrybinės veiklos būdus su darbo rinkos teorijomis. Pagal šią informaciją galima išskirti keletą menininkų grupių:

- **Siekiantys įprasminti savo kūrybą ir kūrėjo statusą (iš viso 5715 asmenų)**, vertinantys meno kūrėjo statuso suteikiamą visuomenės pripažinimą bei socialines garantijas. Asmenų, kurie turi tik meno kūrėjo statusą, bet nepriklauso jokiai kitai menininkų grupei yra 495;
- **Kūrėjai, kurie buriasi į bendraminčių bendruomenes** ir vertina narystės meno kūrėjų sąjungoje suteikiamas galimybes **(4567 asmenys)**. Tik šioje grupėje yra 206 asmenys;
- Ne vien vykdančios kūrybinę veiklą, bet ir **ieškančios galimybių finansuoti savo individualią kūrybą**, teikiančios paraiškas stipendijų konkursams **(4083 asmenys)**. Tik šioje grupėje yra 1360 asmenų;
- **Gaunantys pajamas už kūrybos panaudojimą** per kolektyvinio teisių administravimo asociacijas **(11027 asmenys)**. Tik šioje grupėje yra 7859 kūrėjai, didžiąją dalį jų galima priskirti prie populiaraus žanro atstovų;
- **Priklausantys kitoms, atskirų specialybių profesionalus jungiančioms organizacijoms (1321 asmuo)**. Tik šioje grupėje yra 876 kūrėjai, kurie aktyviai vykdo praktinę veiklą ir neturi poreikio jos finansuoti iš valstybės finansavimo šaltinių.

1 pav. Lietuvos menininkų populiacija 2024 m. Sudaryta autorių, remiantis LRKM, LKT, LKC, LATGA, AVAKA, AGATA, MKO, LAR, VMI, RC duomenimis.

Ketvirtoje kontekstui skirtoje dalyje nagrinėjamas menininkų (-ių) atstovavimas. Šioje dalyje aptariamos svarbesnės menininkų sąjungos, asociacijos ir kiti susivienijimai siekiant įvertinti, kiek potencialiai menininkai yra atstovaujami ir kokia ekosistema, susijusi su menininkais, funkcionuoja.

Menininkų (-ių) socialinei ir teisei apsaugai skirta **penktoji konteksto dalis**. Šioje dalyje apžvelgiamos menininkams taikomos mokestinės, socialinės apsaugos priemonės, detalai pateikiami socialinės apsaugos programos rodikliai.

Šeštoji konteksto dalis skirta investicijoms į menininką (-ę). Apžvelgiamos vartojimo išlaidos kultūrai, o vertinant ekonominę menininkų situaciją Lietuvoje pagal prieinamus duomenis apžvelgiami skirtingi pajamų šaltiniai:

- Darbo pajamos;
- Stipendijos (nacionalinės, savivaldos, tarptautinės): LKT, LKC;
- Projektinis finansavimas;
- Atlygis už kūrinį panaudojimą: LATGA, AVAKA, AGATA;
- Paramos gavėjo statusas: VMI;
- Privatus rėmimas.

Teisingam atlygiui už kūrybą skirta **septintoji konteksto dalis**. Teisingo atlygio menininkui klausimas jau ne vienus metus keliamas skirtingų institucijų, pvz. LKT ar atskirų meno kūrėjų sąjungų. Diskusijų objektu tampa klausimai: kas turėtų paskelbti teisingo atlygio gaires (įvertinti atlygius už skirtingas kūrybines veiklas); kaip įvertinti veiklas / kūrybą, kurios yra unikalios kiekvieno menininko atveju ir priklauso nuo skirtingų aplinkybių, kaip menininko patirtis, profesionalumas, kūrybos paklausa ir pan.; ar pasiūlytos kainų gairės nepakenks menininkams (pvz., ar nepriklausomai nuo patirties ir pripažinimo, bus sutinkama mokėti tik tiek, kiek yra minimaliai rekomenduojama); galiausiai, kaip įvertinti, kad pasiūlytų kainų gairių būtų laikomasi. Kita vertus, diskusijų apie teisingą atlygį su menininkais metu išryškėja aktualumas viešai pristatyti galimas kainų gaires, – tai ypatingai svarbu jauniems menininkams, kurie dar gerai nepažįsta meno rinkos ir tam tikra prasme nežino, koks atlygis būtų teisingas. Viešumo svarba aktualizuota ir fokus grupių diskusijų su menininkais metu, kur buvo pastebėta, kad moterys menininkės yra linkusios nurodyti mažesnę kainą, o žinojimas, koks atlygis mokamas kolegoms, gali paskatinti nustatyti teisingesnius atlygius, artimesnius rinkos kainai (Mažeikaitė ir Čelutkaitė, 2022). Šioje dalyje pateikiami keli pavyzdžiai – atlygių gairės pagal sritis. Nustatant įkainius, siekiama pateikti apibendrintas (dažniausiai dominuojančias) veiklas atitinkamoje srityje.

APKLAUSA

1.

TYRIMO METODIKA

1.1 Tyrimo metodologiniai sprendimai

Tyrimo klausimynas buvo formuojamas remiantis esminiais veiksniais, turinčiais įtaką menininkų būklei. Tai leidžia kompleksiskai apžvelgti menininkų veiklos specifiką, apimant elementus nuo kūrybinei veiklai skiriamo laiko, iki šios profesijos atnešamos rizikos.

Vykdamas tyrimą, remiantis 2020 m. Lietuvos menininkų būklę analizuojančiu tyrimu bei kitų autorių tyrimais buvo nustatyti menininkų būklės vertinimo kriterijai, sudarytas ir su kūrėjų asociacijų atstovais bei menininkais testuotas klausimynas bei atlikta reprezentatyvi menininkų apklausa. Klausimyną sudarė 49 atviro ir uždaro tipo klausimai, sugrupuoti į esminės informacijos apie menininką, ekonominės būklės, kūrybinės būklės bei socialinio kapitalo kategorijas. Respondentų buvo prašoma pateikti atsakymus apie 2024 m. Klausimyno anketa buvo pateikta *Microsoft forms* sistemoje, menininkai buvo kviečiami dalyvauti apklausoje vykdant aktyvią viešinimo kampaniją žiniasklaidoje, socialiniuose tinkluose bei asmeniškai siunčiant informaciją LKT stipendijų gavėjams, kūrėjų sąjungų bei asociacijų nariams.³

Tyrimo anketa buvo aktyvi 2025 m. sausio 20 – kovo 1 dienomis. Per šį laiką klausimyną užpildė 1917 respondentų, tačiau atmetus netiksliai užpildytas anketas bei anketas, neatitikusias tyrime nustatytų menininko profesijos įvertinimo kriterijų, tyrimo metu analizuoti 1633 menininkų atsakymai. Tyrimo konteksto dalyje pateikiama informacija apie bendrą Lietuvos menininkų lauko populiaciją, kurią sudaro 16849 kūrėjai, o apklausos imtis (1633) šią populiaciją atspindi patikimai – 99 proc. tikslumu su 3 proc. paklaida. Dažniausiai atliekant tokio pobūdžio tyrimus sutinkamas 95 proc. patikimumo lygmuo su 5 proc. paklaida, o šiuo atveju esamai populiacijai užtektų apklausti 376 asmenis, tačiau tyrimo imtis yra daugiau nei 4 kartus didesnė. Ji taip pat tinkamai atspindi šalies menininkų populiaciją įvairiais pjūviais (srities, lyties, amžiaus gyvenamosios vietovės).

Tyrimo metu analizuoti atsakymai tik tų menininkų, kurie atitinka bent vieną iš šių kriterijų:

- Turi meno kūrėjo statusą;
- Priklauso meno kūrėjų sąjungai;
- Yra bent kartą gavę LTK ar LKC stipendiją;
- Priklauso autorių ar atlikėjų teises ginančiai asociacijai (netaikyta 2021 m. tyrime);
- Priklauso kitai kūrėjus vienijančiai sąjungai ar asociacijai (netaikyta 2021 m. tyrime);
- Yra apdovanoti už kūrybinę veiklą (netaikyta 2021 m. tyrime).

Surinkus kūrėjų atsakymus atlikta duomenų analizė, nustatyti pagrindiniai būklės vertinimo rodikliai ir pateiktos išvados apie menininkų būklę bei parengtos rekomendacijos esamos situacijos gerinimui.

Apklausoje dalyvavusių respondentų atsakymų analizė leidžia susidaryti išsamų vaizdą apie menininkų būklę. Visi atsakymai pateikiami pilnomis lentelėmis su bendru atsakymų pasiskirstymu ir atsakymų pasiskirstymais pagal atskirus pjūvius: sritį, amžių, lytį, gyvenamąją apskritį ir savivaldybę. Visa ši informacija pateikiama ataskaitoje, kuri leidžia skaitytojams apžvelgti duomenis jiems aktualiais pjūviais ir naudoti papildomoms analizėms ar problematikos pagrindimui.

Tyrimo klausimyną sudarė 49 klausimai, dauguma jų pateikti su atsakymo variantais (uždaro tipo). Klausimai suskirstyti į grupes: informacija apie menininką; informacija apie ekonominę padėtį; informaciją apie kūrybinę padėtį; socialinio kapitalo klausimai. Klausimai leidžia praplėsti žinias apie menininkų populiaciją (pvz., menininkų prašyta nurodyti ne tik veiklos sritį, bet ir profesiją), suvokti jų veikimo darbo rinkoje būdus bei įvertinti sąlygas kūrybai. Klausimai taip pat leidžia situaciją

³ Už apklausos respondentų paieškimo strategijas ir reprezentatyvios respondentų imties surinkimą buvo atsakinga Lietuvos kultūros taryba.

apibrėžti objektyviai (pvz., klausiant apie menininkų gaunamas pajamas) bei subjektyviai (pvz., klausiant, ar pajamų pakanka pragyventi).

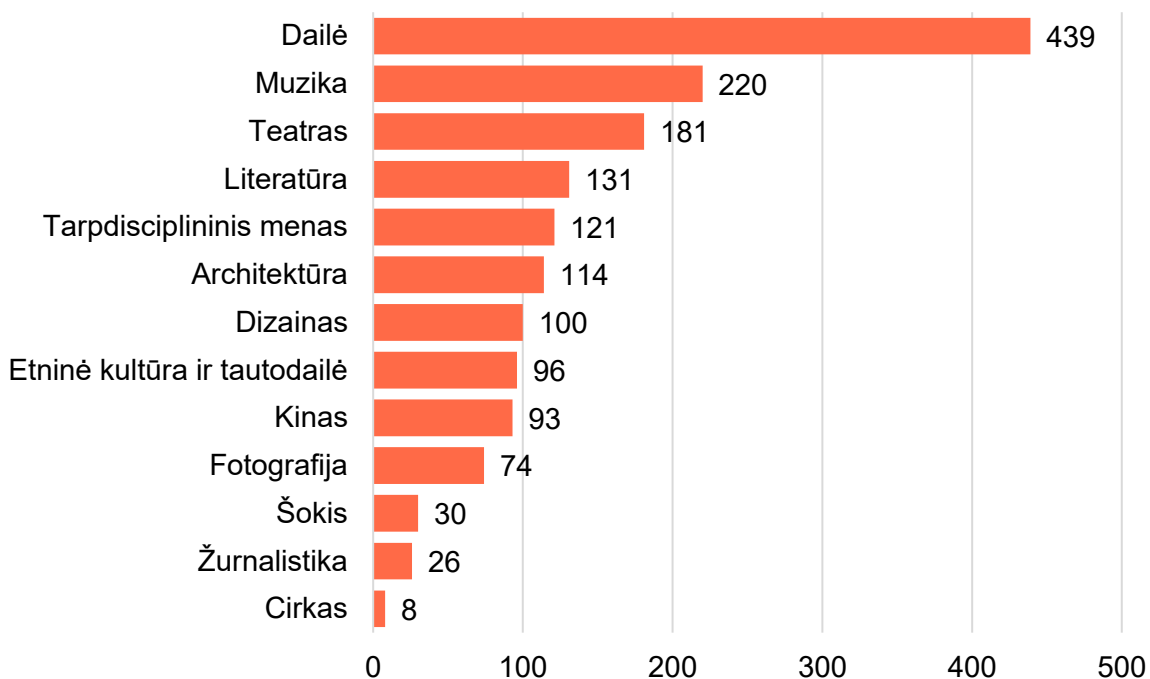
Klausimai suskirstyti į kelias pagrindines grupes:

- 1. Informacija apie menininką ir jo socialinę padėtį.** Šioje dalyje pateikiami klausimai, leidžiantys apibrėžti sritis, kuriose kuria menininkai, bei kūrėjų pasiskirstymą pagal sritį, lytį, amžių, gyvenamąją vietą. Šie klausimai siejami su Lietuvos meno kūrėjų struktūros analize. Siekiant įvertinti kūrėjų aktyvumą ir sužinoti apie jų kūrybinės veiklos įvertinimą, pateikiami klausimai apie turimus statusus, teiktas stipendijų paraiškas ir jų finansavimą bei apdovanojimus. Taip pat užduodami klausimai, atskleidžiantys, kaip menininkai suvokia savo padėtį visuomenėje, kaip vertina savo profesiją ir ar yra ja patenkinti;
- 2. Informacija apie ekonominę menininkų padėtį.** Ekonominės padėties klausimyno dalis leidžia atskleisti menininkų darbo rinkos struktūrą (užimtumas valstybinime sektoriuje, NVO, savarankiškas užimtumas), laiką, skiriamą kūrybinei ir kitai veiklai, iš tos veiklos gaunamas pajamas, įvertinti menininkų pajamų šaltinių struktūrą;
- 3. Informacija apie kūrybinę menininkų padėtį.** Šioje dalyje pateikti klausimai, susiję su kūrybos rezultatu, jo sklaida, kvalifikacijos kėlimu, fizinėmis ir psichologinėmis kūrybos sąlygomis;
- 4. Socialinio kapitalo klausimai.** Pastarieji skirti įvertinti menininkų aktyvumą socialiniame ir politiniame gyvenime;
- 5. Kūrėjų pastabos ar pasiūlymai, susiję su menininko padėtimi, jos gerinimu, valstybės intervencijomis ir kt.** Menininkams suteikiama galimybė pateikti informaciją, kuri nebuvo minėta atsakant į klausimyno klausimus.

Tyrimo duomenys pateikiami pirmiausia analizuojant šalies menininkų lauką (faktinė įvairių institucijų duomenų bazių informacija). Toliau analizuojami apklausos duomenys: atsakymai į su menininkų būkle susijusius ir pačių menininkų požiūrį į savo būklę išsakyti leidžiančius klausimus. Duomenų analizė pateikiama ataskaitoje, išdėstant visų klausimų lenteles pagal šiuos pjūvius: sritis, amžius, lytis, apskritis, savivaldybė.

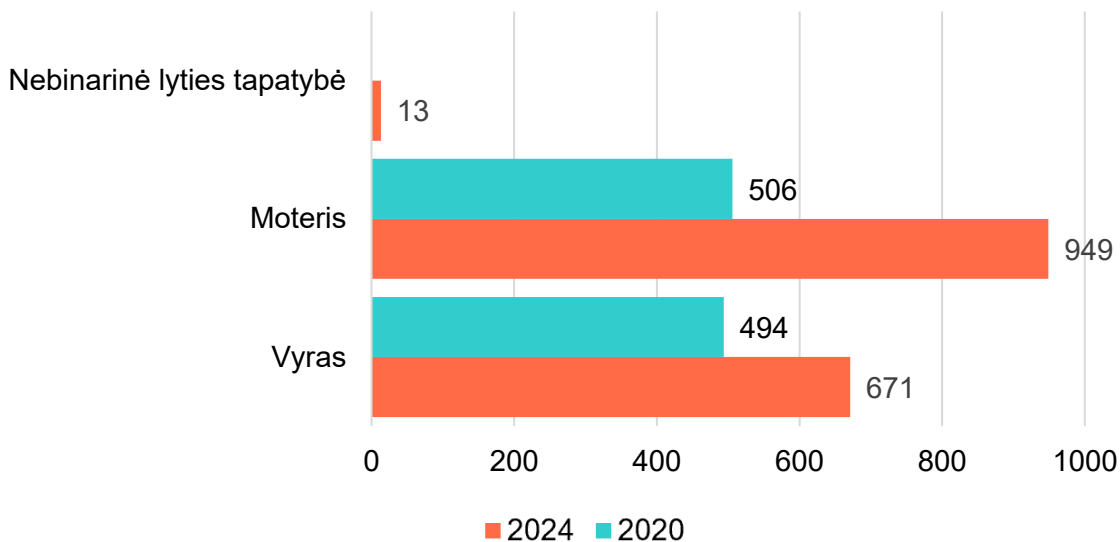
1.2 Tyrime dalyvavusių menininkų (-ių) pagrindinės charakteristikos

Daugiausia respondentų – 439, arba 26.9 proc., pagrindine kūrybos sritimi nurodė dailę, 220, arba 13.5 proc., – muziką, 181, arba 11.1 proc., – teatrą. Apklausoje mažiausiai respondentų dalyvavo iš mažiausiai atstovų turinčių kultūros sričių – cirko ir žurnalistikos, atitinkamai 8 ir 26 asmenys.

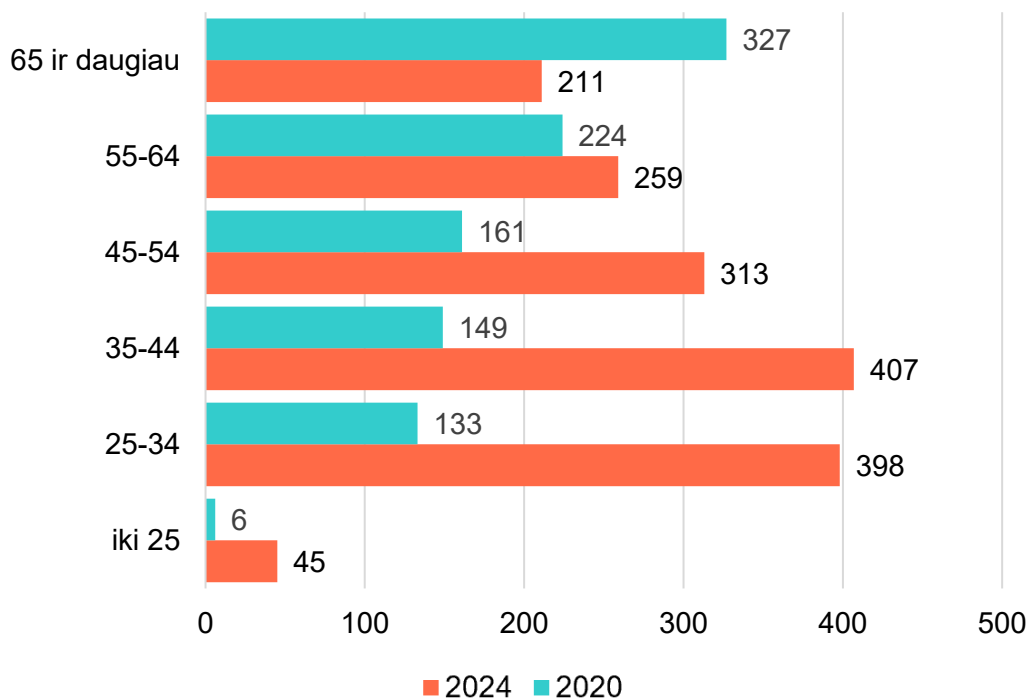
2 pav. Tyrime dalyvavusių menininkų skaičius pagal sritį, 2024 m.

Tyrime dalyvavo 41 proc. vyrų ir 58 proc. moterų, 1 proc. asmenų nurodė nebinaarinę lyties tapatybę (šio pasirinkimo varianto 2021 m. tyrime nebuvo).

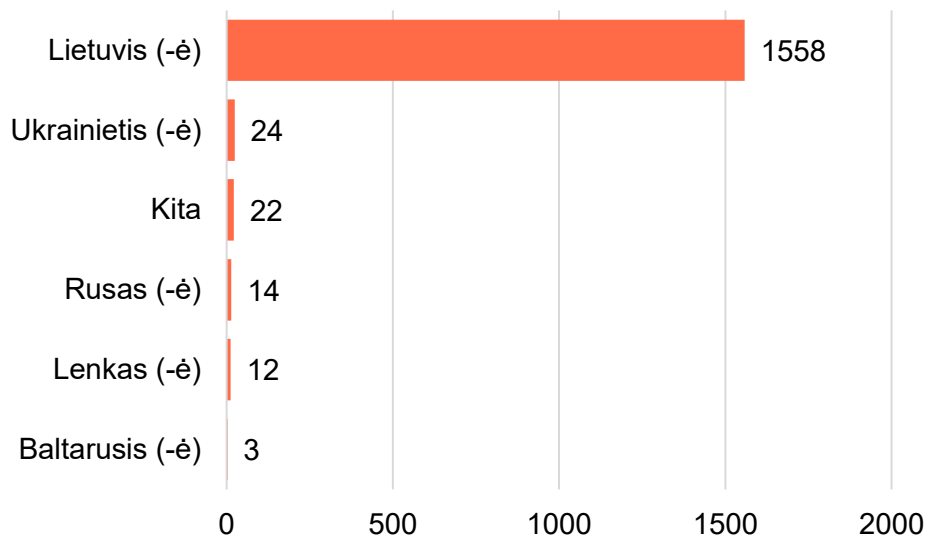
3 pav. Tyrime dalyvavusių menininkų skaičius pagal lytį

Tyrime dalyvavo asmenys iš visų amžiaus grupių, jų visų atstovų, išskyrus pačius vyriausius (65 m. ir vyresnius), atsakymų padaugėjo. Daugiausia tyrime sudalyvavusių respondentų priklauso 25–34 m. (398 asmenys arba 24.37 proc.) ir 35–44 m. (407 asmenys arba 24.92 proc.) amžiaus kategorijoms. Mažiausiai buvo kūrėjų iki 25 m. (45 asmenys arba 2.76 proc.).

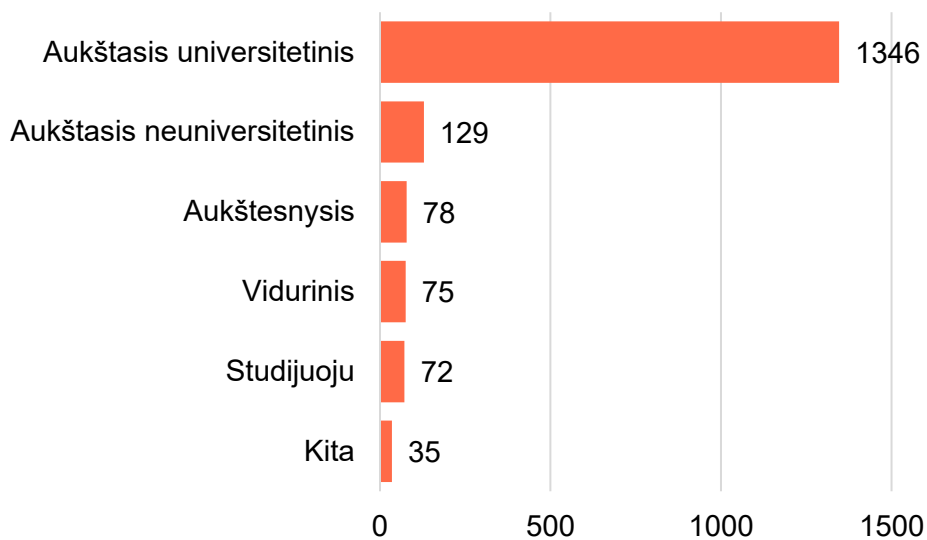
4 pav. Tyrime dalyvavusių menininkų skaičius pagal amžių

Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių menininkų yra lietuviai (1558 arba 95 proc.). Taip pat apklausoje 24 asmenys (1.47 proc.) nurodė esantys Ukrainos tautybės.

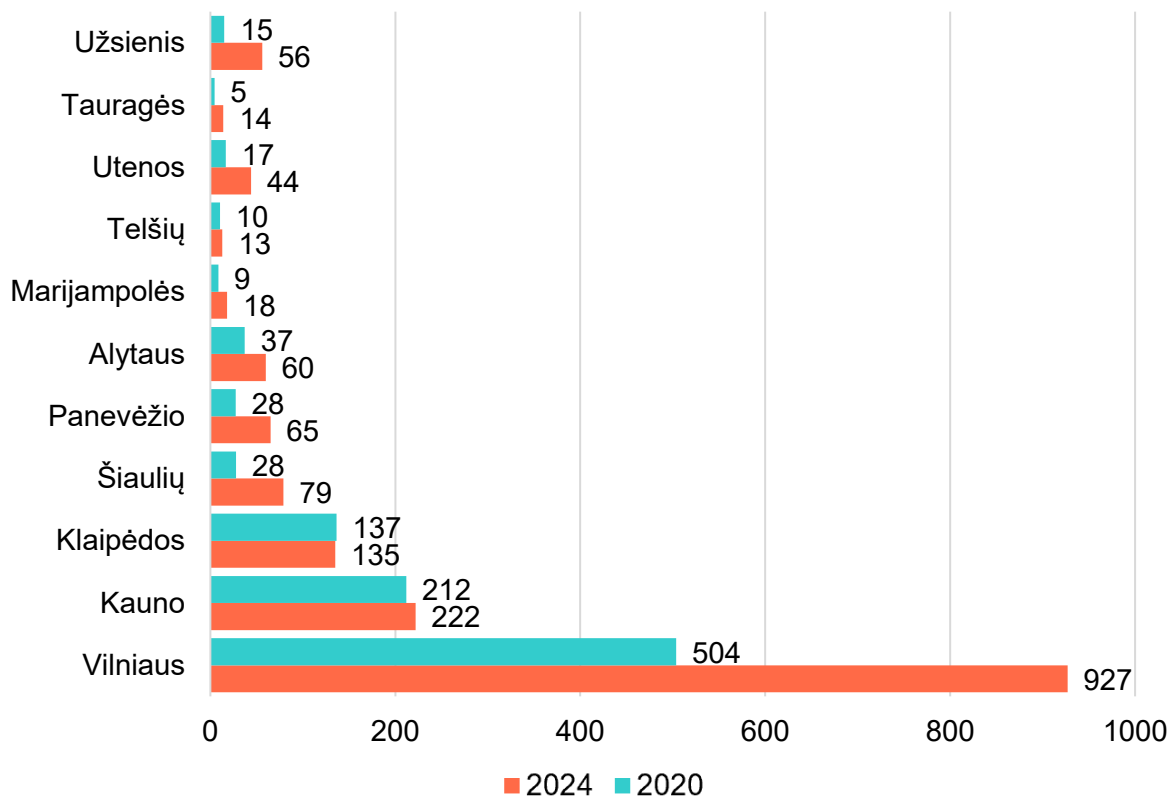
5 pav. Tyrime dalyvavusių menininkų skaičius pagal tautybę

77,58 proc. tyrime dalyvavusių kūrėjų nurodė, kad yra įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą, 7,44 proc. – aukštąjį neuniversitetinį, o dalis menininkų dar studijuoja.

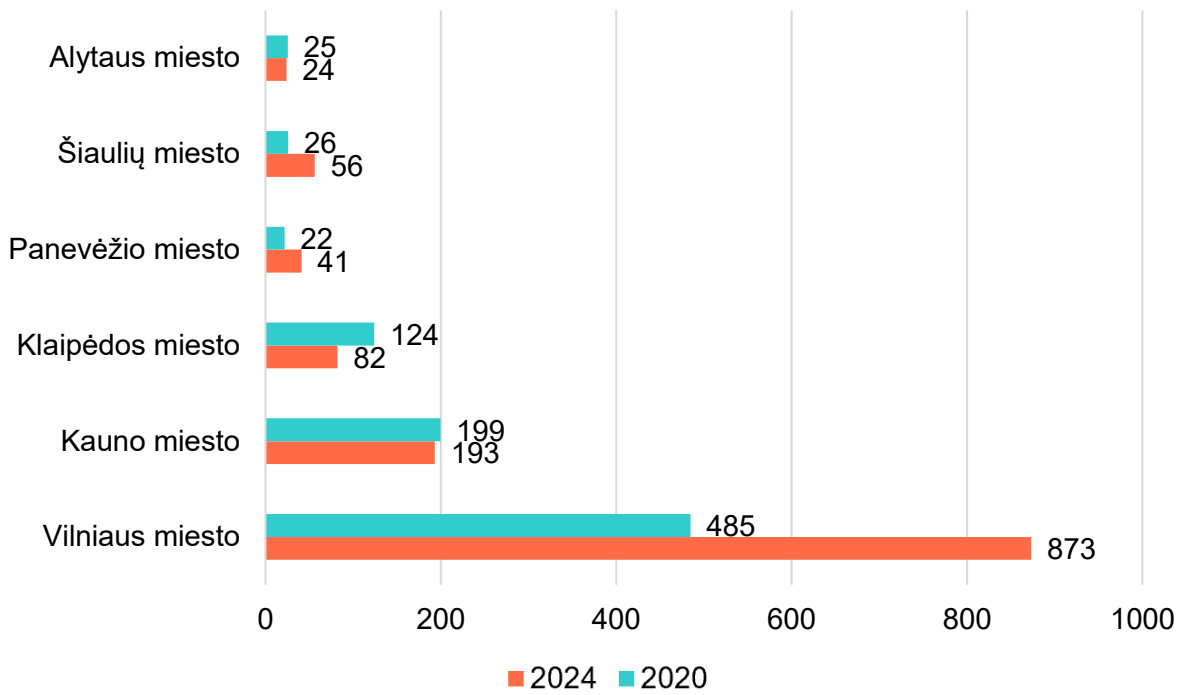

6 pav. Tyrime dalyvavusių menininkų išsilavinimas

Didžioji dalis anketos respondentų gyvena ir kuria Vilniaus apskrityje (57 proc.), toliau seka kuriantieji Kauno (14 proc.) ir Klaipėdos (8 proc.) apskrityse, – atitinkamai daugiausiai kūrėjų kuria šių miestų savivaldybėse.

7 pav. Tyrime dalyvavusių menininkų skaičius pagal apskritį

8 pav. Tyrime dalyvavusių menininkų skaičius pagal savivaldybę

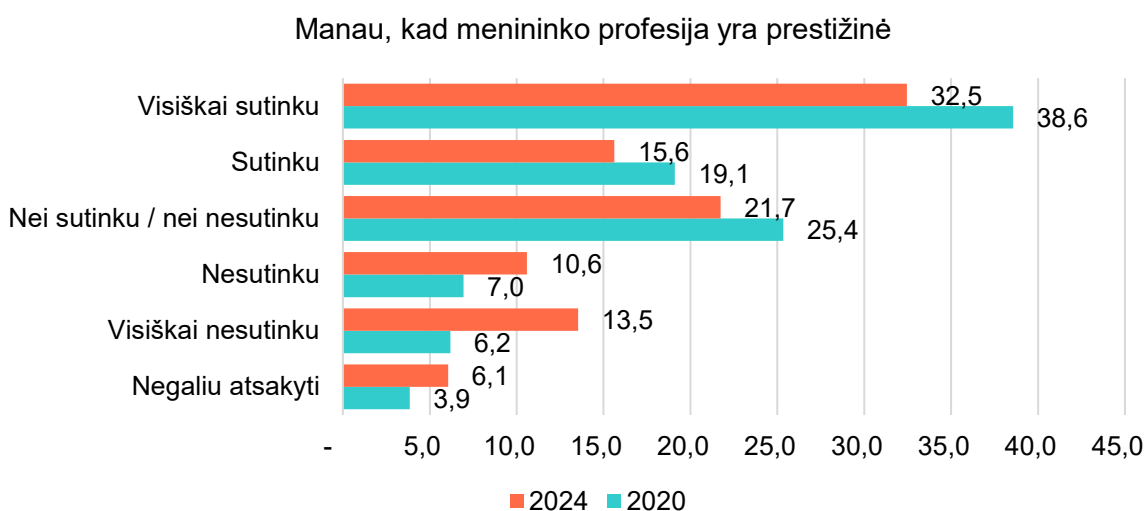
PADETIS VISUOMENĖJE

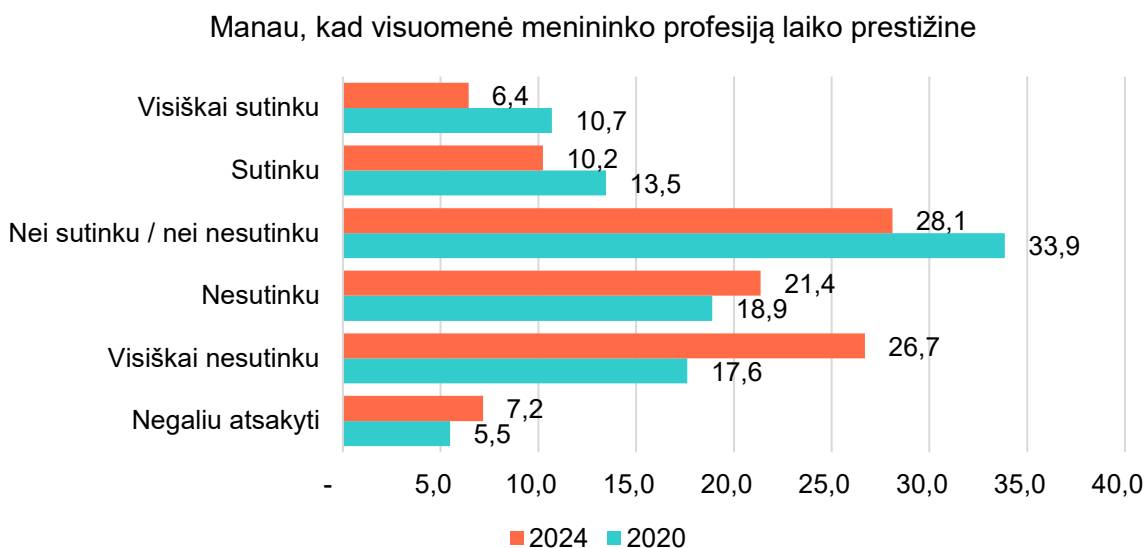
Šioje dalyje aptariama menininko socialinio statuso tema. Analizuojama kaip kūrėjas jaučiasi dėl savo profesijos, kaip suvokia savo vaidmenį visuomenėje ir ar jaučiasi vertinamas už savo kūrybą. Didžioji dalis apklaustų kūrėjų nurodo, kad jų kūrybinė veikla jiems teikia kūrybinį ir moralinį pasitenkinimą, su šiuo teiginiu sutinka 92,0 proc. visų anketos respondentų.

Pabrėžiant menininkų indėlį į šalies sociokultūrinį gyvenimą, svarbu įvertinti menininko profesijos prestižą. Kad ši profesija yra prestižinė (18.4 klausimas), sutinka 48,1 proc. kūrėjų (ir tai yra daug mažiau nei 2021 m. – 57,7 proc.). Profesijos prestižą ryškiausiai pastebi muzikos (69 proc. kūrėjų sutinka, kad ši profesija yra prestižinė), architektūros (68 proc.) ir cirko (67 proc.) menininkai. Profesijos prestižą pesimistiškiausiai vertina dizaino (38 proc.) ir žurnalistikos (40 proc.) kūrėjai.

Dar mažiau menininkų mano, kad visuomenė į šią profesiją žiūri kaip į prestižinę, su tuo sutinka 16,7 proc. apklausos respondentų (18.5 klausimas), profesijos pripažinimą visuomenėje labiausiai jaučia žurnalistikos (27 proc.) ir kino (26 proc.) kūrėjai.

9 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Manau, kad menininko profesija yra prestižinė“ pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausų duomenimis)

10 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Manau, kad visuomenė menininko profesiją laiko prestižine“ pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausų duomenimis)

2 lentelė. Manau, kad menininko profesija yra prestižinė (5 – visiškai sutinku, 1 – visiškai nesutinku).

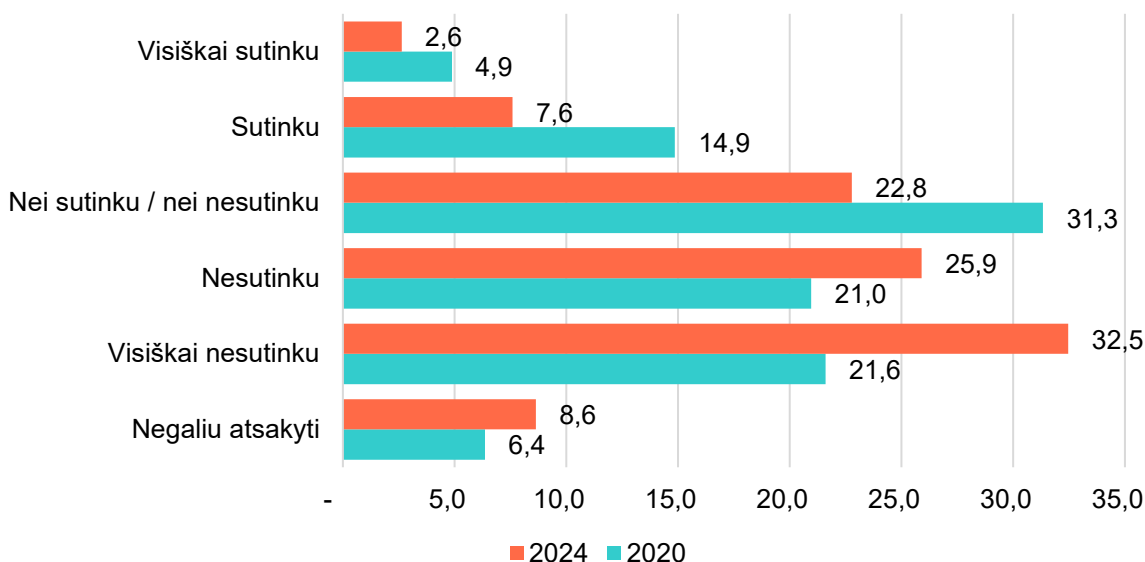
	N	1	2	3	4	5	Negaliu atsakyti
	respondentai	%	%	%	%	%	%
Iš viso	1633	13,5	10,6	21,7	15,6	32,5	6,1
Sritis							
Architektūra	114	11,4	12,3	20,2	20,2	32,5	3,5
Cirkas	8	-	25,0	12,5	37,5	25,0	-
Dizainas	100	12,0	12,0	14,0	23,0	29,0	10,0
Dailė	439	12,3	9,8	21,4	12,1	36,7	7,7
Fotografija	74	17,6	16,2	23,0	9,5	27,0	6,8
Literatūra	131	16,8	9,9	19,1	20,6	29,0	4,6
Muzika	220	11,4	7,3	21,8	16,8	40,0	2,7
Šokis	30	10,0	6,7	23,3	16,7	40,0	3,3
Tarpdisciplininis menas	121	15,7	11,6	21,5	11,6	28,9	10,7
Teatras	181	16,0	8,3	25,4	16,6	27,6	6,1
Etninė kultūra ir tautodailė	96	9,4	12,5	19,8	16,7	36,5	5,2
Žurnalistika	26	15,4	11,5	30,8	11,5	23,1	7,7
Kinas	93	19,4	16,1	29,0	15,1	18,3	2,2
Lytis							
Vyras	671	14,5	10,6	23,4	14,6	31,9	5,1
Moteris	949	12,9	10,4	20,9	16,5	32,5	6,8
Nebinarinė lyties tapatybė	13	15,4	23,1	-	-	61,5	-
Amžius							
Iki 25 m.	45	22,2	6,7	33,3	8,9	22,2	6,7
25–34 m.	398	16,3	13,3	23,4	16,1	26,1	4,8
35–44 m.	407	12,0	11,1	25,1	15,7	31,4	4,7
45–54 m.	313	13,7	10,2	17,9	16,3	34,8	7,0
55–64 m.	259	12,4	10,0	19,7	13,5	35,9	8,5
65 ir daugiau m.	211	10,4	6,6	18,0	17,5	40,8	6,6
Apskritis							
Vilniaus apskr.	927	13,8	11,5	22,9	15,4	31,7	4,6
Kauno apskr.	222	13,1	12,2	18,0	15,3	35,1	6,3
Klaipėdos apskr.	135	17,8	5,2	18,5	17,0	32,6	8,9
Šiaulių apskr.	79	8,9	8,9	29,1	19,0	30,4	3,8
Panevėžio apskr.	65	16,9	6,2	21,5	10,8	36,9	7,7
Alytaus apskr.	60	11,7	10,0	16,7	20,0	36,7	5,0
Marijampolės apskr.	18	-	16,7	16,7	16,7	44,4	5,6
Telšių apskr.	13	-	-	46,2	15,4	38,5	-
Utenos apskr.	44	18,2	9,1	11,4	13,6	27,3	20,5
Tauragės apskr.	14	14,3	7,1	14,3	21,4	35,7	7,1
Užsienis	56	8,9	12,5	26,8	12,5	25,0	14,3
Savivaldybė							
Vilniaus m.	873	13,9	11,8	23,3	15,0	31,0	5,0
Kauno m.	193	14,5	13,0	17,6	15,5	33,2	6,2
Klaipėdos m.	82	23,2	4,9	17,1	18,3	31,7	4,9
Panevėžio m.	41	17,1	4,9	29,3	12,2	29,3	7,3
Šiaulių m.	56	3,6	8,9	32,1	19,6	30,4	5,4
Alytaus m.	24	8,3	12,5	16,7	12,5	45,8	4,2

3 lentelė. Manau, kad visuomenė menininko profesiją laiko prestižine (5 – visiškai sutinku, 1 – visiškai nesutinku).

	N	1	2	3	4	5	Negaliu atsakyti
	respondentai	%	%	%	%	%	%
Iš viso	1633	26,7	21,4	28,1	10,2	6,4	7,2
Sritis							
Architektūra	114	29,8	21,1	28,9	11,4	4,4	4,4
Cirkas	8	25,0	25,0	37,5	-	-	12,5
Dizainas	100	30,0	27,0	24,0	6,0	5,0	8,0
Dailė	439	26,9	20,5	27,3	8,9	6,4	10,0
Fotografija	74	36,5	13,5	27,0	12,2	5,4	5,4
Literatūra	131	22,9	20,6	33,6	10,7	3,8	8,4
Muzika	220	27,7	17,7	29,1	15,0	6,4	4,1
Šokis	30	26,7	33,3	20,0	13,3	3,3	3,3
Tarpdisciplininis menas	121	32,2	22,3	28,1	5,8	3,3	8,3
Teatras	181	23,2	24,3	30,9	8,3	8,3	5,0
Etninė kultūra ir tautodailė	96	12,5	26,0	32,3	10,4	10,4	8,3
Žurnalistika	26	34,6	19,2	15,4	11,5	15,4	3,8
Kinas	93	25,8	20,4	21,5	15,1	10,8	6,5
Lytis							
Vyras	671	28,2	22,7	28,9	10,6	4,9	4,8
Moteris	949	25,6	20,3	27,6	10,1	7,5	8,9
Nebinarinė lyties tapatybė	13	30,8	30,8	23,1	-	7,7	7,7
Amžius							
Iki 25 m.	45	26,7	28,9	20,0	11,1	6,7	6,7
25–34 m.	398	34,9	21,9	23,4	8,8	6,3	4,8
35–44 m.	407	25,1	24,3	26,5	10,3	6,9	6,9
45–54 m.	313	27,8	18,2	31,9	9,6	6,4	6,1
55–64 m.	259	21,6	19,3	32,8	10,0	5,8	10,4
65 ir daugiau m.	211	19,0	20,4	30,3	13,7	6,6	10,0
Apskritis							
Vilniaus apskr.	927	28,2	22,1	27,1	10,5	5,9	6,3
Kauno apskr.	222	27,9	23,4	27,5	9,0	5,4	6,8
Klaipėdos apskr.	135	24,4	20,7	23,7	9,6	8,9	12,6
Šiaulių apskr.	79	25,3	20,3	30,4	8,9	10,1	5,1
Panevėžio apskr.	65	18,5	16,9	32,3	7,7	12,3	12,3
Alytaus apskr.	60	15,0	21,7	36,7	18,3	3,3	5,0
Marijampolės apskr.	18	27,8	5,6	33,3	5,6	16,7	11,1
Telšių apskr.	13	7,7	15,4	46,2	7,7	23,1	-
Utenos apskr.	44	34,1	18,2	31,8	9,1	-	6,8
Tauragės apskr.	14	35,7	14,3	35,7	-	-	14,3
Užsienis	56	23,2	19,6	30,4	14,3	3,6	8,9
Savivaldybė							
Vilniaus m.	873	28,2	22,1	27,1	10,2	6,0	6,4
Kauno m.	193	30,6	24,4	27,5	6,7	4,7	6,2
Klaipėdos m.	82	26,8	22,0	24,4	9,8	12,2	4,9
Panevėžio m.	41	22,0	12,2	36,6	9,8	7,3	12,2
Šiaulių m.	56	23,2	23,2	28,6	8,9	8,9	7,1
Alytaus m.	24	25,0	25,0	29,2	20,8	-	-

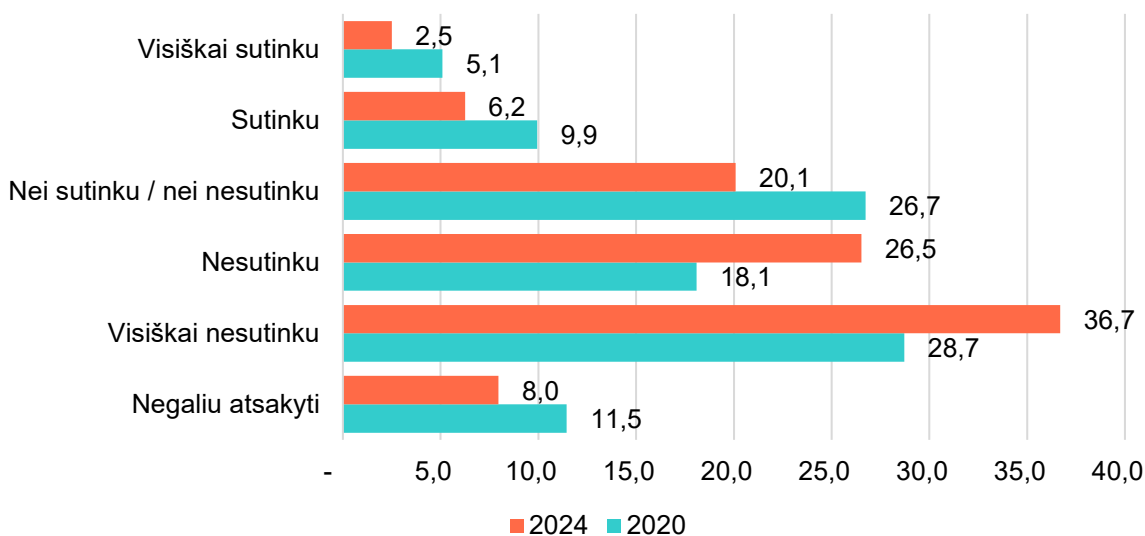
Vertindami valstybės dėmesį menininko profesijai menininkai yra kritiški: valstybės pastangas didinti šios profesijos prestižą mato 10,2 proc. kūrėjų (18.6 klausimas). Tik 8,8 proc. apklausos respondentų sutinka, kad Lietuvos kultūros politikoje yra išskiriama menininko svarba ir tai yra mažiau nei 2020 m. (tuomet sutiko 15 proc.). (18.7 klausimas). Valstybės pastangas geriausiai vertina etninės kultūros ir tautodailės bei tarpdisciplininio meno kūrėjai, kritiškiausiai – teatro bei kino menininkai.

Yra matomos valstybės pastangos didinti menininko profesijos prestižą

11 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Yra matomos valstybės pastangos didinti menininko profesijos prestižą“ pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausų duomenimis)

Lietuvos kultūros politikoje išskiriama menininko svarba

12 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Lietuvos kultūros politikoje išskiriama menininko svarba“ pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausų duomenimis)

Pastaba: 2020 m. tyrime šis klausimas buvo formuluota taip „manau, kad menininkas yra centrinė kultūros politikos figūra“.

4 lentelė. Yra matomos valstybės pastangos didinti menininko profesijos prestižą (5 – visiškai sutinku, 1 – visiškai nesutinku).

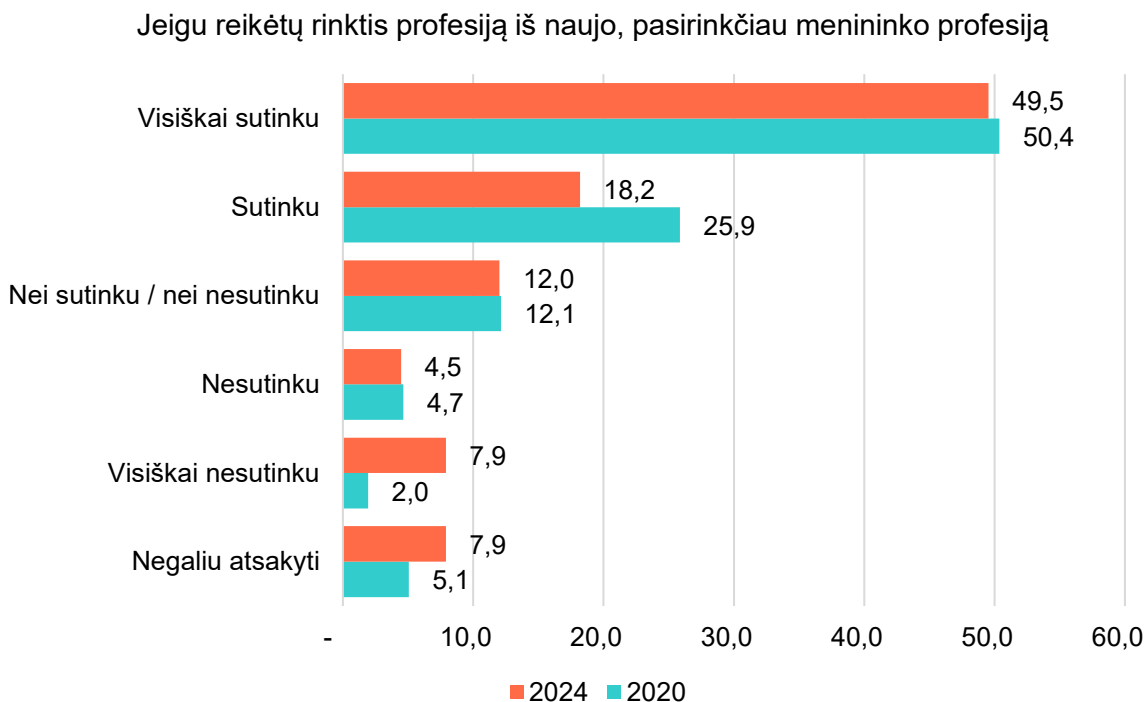
	N	1	2	3	4	5	Negaliu atsakyti
respondentai		%	%	%	%	%	%
Iš viso	1633	32,5	25,9	22,8	7,6	2,6	8,6
Sritis							
Architektūra	114	35,1	28,9	21,9	6,1	0,9	7,0
Cirkas	8	37,5	25,0	25,0	-	-	12,5
Dizainas	100	28,0	23,0	26,0	8,0	1,0	14,0
Dailė	439	31,0	23,9	23,7	8,9	2,5	10,0
Fotografija	74	47,3	18,9	13,5	5,4	5,4	9,5
Literatūra	131	30,5	25,2	27,5	6,1	2,3	8,4
Muzika	220	31,4	23,2	25,9	6,4	5,0	8,2
Šokis	30	26,7	26,7	26,7	10,0	3,3	6,7
Tarpdisciplininis menas	121	33,9	25,6	17,4	13,2	3,3	6,6
Teatras	181	33,7	33,1	21,0	4,4	1,7	6,1
Etninė kultūra ir tautodailė	96	27,1	28,1	19,8	11,5	4,2	9,4
Žurnalistika	26	42,3	23,1	30,8	3,8	-	-
Kinas	93	34,4	32,3	19,4	5,4	-	8,6
Lytis							
Vyras	671	36,4	27,9	21,8	6,1	1,5	6,4
Moteris	949	29,7	24,7	23,2	8,7	3,5	10,2
Nebinarinė lyties tapatybė	13	30,8	15,4	46,2	-	-	7,7
Amžius							
Iki 25 m.	45	35,6	31,1	24,4	2,2	2,2	4,4
25–34 m.	398	33,7	27,9	20,4	7,3	2,5	8,3
35–44 m.	407	31,2	25,1	24,8	6,9	3,7	8,4
45–54 m.	313	32,6	25,2	24,3	8,6	1,9	7,3
55–64 m.	259	34,0	27,0	21,6	6,9	2,3	8,1
65 ir daugiau m.	211	29,9	22,3	22,3	10,0	2,4	13,3
Apskritis							
Vilniaus apskr.	927	33,1	27,4	23,5	7,4	1,8	6,7
Kauno apskr.	222	34,2	26,1	19,4	5,9	2,3	12,2
Klaipėdos apskr.	135	28,9	20,7	23,7	6,7	8,1	11,9
Šiaulių apskr.	79	38,0	21,5	19,0	5,1	6,3	10,1
Panevėžio apskr.	65	33,8	23,1	18,5	9,2	3,1	12,3
Alytaus apskr.	60	21,7	31,7	33,3	5,0	-	8,3
Marijampolės apskr.	18	27,8	11,1	22,2	22,2	-	16,7
Telšių apskr.	13	23,1	-	30,8	30,8	7,7	7,7
Utenos apskr.	44	27,3	31,8	22,7	6,8	-	11,4
Tauragės apskr.	14	57,1	7,1	14,3	7,1	-	14,3
Užsienis	56	26,8	26,8	21,4	14,3	3,6	7,1
Savivaldybė							
Vilniaus m.	873	33,1	27,0	23,7	7,7	1,6	6,9
Kauno m.	193	36,3	25,4	19,7	4,7	2,1	11,9
Klaipėdos m.	82	34,1	22,0	20,7	6,1	12,2	4,9
Panevėžio m.	41	31,7	24,4	19,5	9,8	2,4	12,2
Šiaulių m.	56	35,7	21,4	23,2	5,4	5,4	8,9
Alytaus m.	24	25,0	33,3	33,3	4,2	-	4,2

5 lentelė. Lietuvos kultūros politikoje išskiriama menininko svarba (5 – visiškai sutinku, 1 – visiškai nesutinku).

	N	1	2	3	4	5	Negaliu atsakyti
respondentai		%	%	%	%	%	%
Iš viso	1633	36,7	26,5	20,1	6,2	2,5	8,0
Sritis							
Architektūra	114	30,7	28,9	27,2	6,1	0,9	6,1
Cirkas	8	50,0	25,0	12,5	-	-	12,5
Dizainas	100	40,0	24,0	18,0	4,0	2,0	12,0
Dailė	439	34,4	27,1	23,0	5,5	2,5	7,5
Fotografija	74	47,3	16,2	17,6	5,4	2,7	10,8
Literatūra	131	35,1	27,5	21,4	7,6	3,1	5,3
Muzika	220	35,9	25,5	17,7	8,2	4,1	8,6
Šokis	30	36,7	26,7	26,7	6,7	-	3,3
Tarpdisciplininis menas	121	40,5	24,0	16,5	8,3	2,5	8,3
Teatras	181	37,6	28,7	19,3	4,4	1,1	8,8
Etninė kultūra ir tautodailė	96	28,1	27,1	18,8	9,4	6,3	10,4
Žurnalistika	26	46,2	30,8	15,4	7,7	-	-
Kinas	93	45,2	30,1	12,9	4,3	1,1	6,5
Lytis							
Vyras	671	37,4	28,5	21,0	4,8	1,5	6,9
Moteris	949	36,4	25,0	19,4	7,4	3,3	8,6
Nebinarinė lyties tapatybė	13	23,1	38,5	23,1	-	-	15,4
Amžius							
Iki 25 m.	45	44,4	17,8	20,0	11,1	-	6,7
25–34 m.	398	38,7	30,9	14,8	4,0	1,3	10,3
35–44 m.	407	40,3	26,5	19,2	4,7	3,4	5,9
45–54 m.	313	35,1	24,0	23,3	8,0	3,2	6,4
55–64 m.	259	33,6	26,6	23,6	7,3	2,3	6,6
65 ir daugiau m.	211	30,3	23,7	22,7	8,5	2,8	11,8
Apskritis							
Vilniaus apskr.	927	38,1	29,7	17,8	6,0	1,9	6,5
Kauno apskr.	222	37,4	23,9	20,7	5,4	3,2	9,5
Klaipėdos apskr.	135	37,0	17,0	23,0	5,9	4,4	12,6
Šiaulių apskr.	79	31,6	29,1	22,8	6,3	5,1	5,1
Panevėžio apskr.	65	33,8	21,5	21,5	6,2	6,2	10,8
Alytaus apskr.	60	25,0	25,0	36,7	5,0	-	8,3
Marijampolės apskr.	18	27,8	22,2	22,2	16,7	-	11,1
Telšių apskr.	13	-	7,7	53,8	30,8	7,7	-
Utenos apskr.	44	40,9	22,7	15,9	6,8	-	13,6
Tauragės apskr.	14	50,0	14,3	14,3	-	-	21,4
Užsienis	56	37,5	23,2	21,4	7,1	1,8	8,9
Savivaldybė							
Vilniaus m.	873	38,0	29,4	17,6	6,1	1,7	7,1
Kauno m.	193	38,9	24,9	21,8	4,7	2,6	7,3
Klaipėdos m.	82	40,2	18,3	17,1	8,5	4,9	11,0
Panevėžio m.	41	31,7	26,8	22,0	4,9	4,9	9,8
Šiaulių m.	56	32,1	23,2	30,4	5,4	5,4	3,6
Alytaus m.	24	37,5	20,8	33,3	4,2	0,0	4,2

Profesijos suteikiamas pasitenkinimas, menininko pašaukimas ar kiti noro likti šioje profesijoje faktoriai atkleidžia, kad net 67,73 proc. visų kūrėjų šią profesiją rinktųsi dar kartą.

Matyti bendras menininkų pasitenkinimo profesija kritimas (2020 m. profesiją vis tiek būtų rinkęsi 76.2 proc. visų menininkų, arba 8,5 proc. punkto daugiau). Labiausiai patenkinti savo profesijos pasirinkimu ir jo nekeistų šokio (83 proc.), dizaino (74 proc.) ir kino (67 proc.) kūrėjai. Tuo tarpu daugiausiai atsakiusių, kad rinktųsi kitą profesiją yra tarp fotografijos ir žurnalistikos kūrėjų.

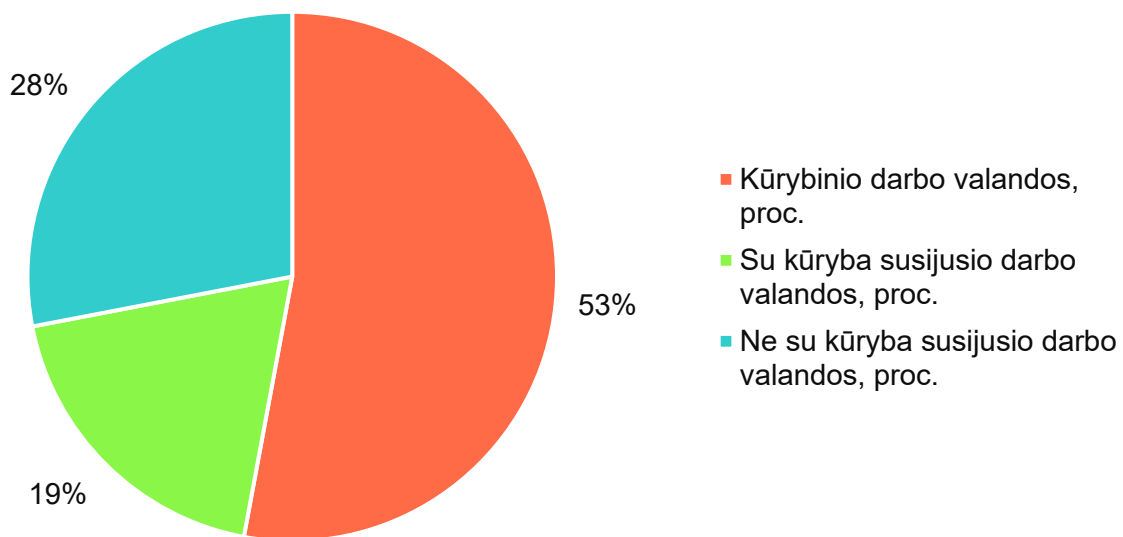
13 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Jeigu reikėtų rinktis profesiją iš naujo, pasirinkčiau menininko profesiją“ pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausų duomenimis)

3. EKONOMINĖ PADĖTIS

3.1 Darbo valandos

Vidutinė menininko darbo savaitė – 55 valandos (rėžis nuo 40 iki 70 val.). Vertinant, kaip pasiskirsto menininko darbo diena ar darbo savaitė, analizuojama skirtingų darbų derinimo struktūra. Darbo savaitė susideda tiek iš kūrybinių, su kūryba susijusių (pvz., edukacijos) bei su kūryba nesusijusių darbų. Vidutiniškai menininkai kiek daugiau nei pusę viso savo darbo savaitės laiko skiria kūrybai (20–30 val. per savaitę), beveik 20 proc. – su kūryba susijusiam darbui (7–17 val. per savaitę) ir beveik 30 proc. – su kūryba nesusijusiam darbui (11–21 val. per savaitę).

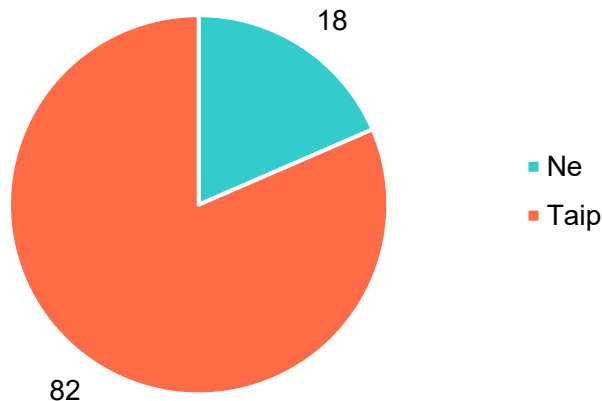
14 pav. Darbo valandų pasiskirstymas per savaitę 2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

3.2 Kūrybinis darbas be atlygio

Vertinant, ar menininkams per 2024 metus teko dirbti kūrybinį darbą be finansinio atlygio, tik kiek mažiau nei 20 proc. menininkų nurodė, kad neteko. Apie 80 proc. kūrėjų susidūrė su kūrybinio darbo be atlygio situacijomis (tik apie 300 menininkų iš 1633 apklaustų su neatlygintinu darbu nurodė nesusidūrę). Su neapmokamu kūrybiniu darbu dažniausiai susidūrė jaunieji menininkai (iki 25 m.). Analizuotos kūrybinio darbo be atlygio priežastys:

- tai buvo savanoriškas darbas (labdara);
- tai buvo skirta mano žinomumui gerinti, įgyti patirties;
- tai įvyko dėl darbdavio sukčiavimo;
- bet man buvo kompensuojamos darbo sąnaudos, suteikiama darbo erdvė ar kt.;
- nes norėjau prisidėti prie studentų praktinių darbų;
- buvo bendradarbiaujama barteriniais mainais.

Ar 2024 metais dirbote kūrybinį darbą be finansinio atlygio?

15 pav. Kūrybinio darbo be atlygio palyginimas 2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausų duomenimis)

Vertinant atskiras meno sritis, didesnė menininkų dalis su neapmokamu kūrybiniu darbu susiduria fotografijos, tarpdisciplininio meno srityse, etninės kultūros ir žurnalistikos srityse.

3.3 Menininko (-ės) pajamos

Menininkų buvo prašoma nurodyti vidutinės mėnesio pajamas per 2024 m. (atskaičius mokesčius), Eur. Analizuoti pajamų rėžiai:

- iki 500 Eur;
- 501—1000 Eur;
- 1001—1500 Eur;
- 1501—2000 Eur;
- 2001—2500 Eur;
- virš 2501 Eur.

Vertinant pajamų rėžių vidurio taškus, gaunama, kad pajamų mediana – 750 Eur / mėn. Vidutinės pajamos per mėnesį – 1 090 Eur. Menininko vidutinės mėnesio pajamos atsilieka nuo šalies vidurkio ir sudaro apie 78 proc. šalies vidutinės mėnesinės algos. Galima atkreipti dėmesį ir į tai, kad kultūros sektorius, lyginant su kitais, išsiskiria žemesniais darbo užmokesčiais. Tai matoma lyginant veiklas pagal EVRK: pavyzdžiui, meninės, pramoginės ir poilsio organizavimo veiklos sektoriuje⁴ 2024 m. IV ketvirtį vidutinis darbo užmokestis buvo apie 1250 Eur (į rankas), tad sudarė kiek mažiau nei 90 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio. Visgi fiksuojamas vidutinis menininkų darbo užmokestis atsilieka ir nuo bendro kūrybinio sektoriaus vidutinio darbo užmokesčio.

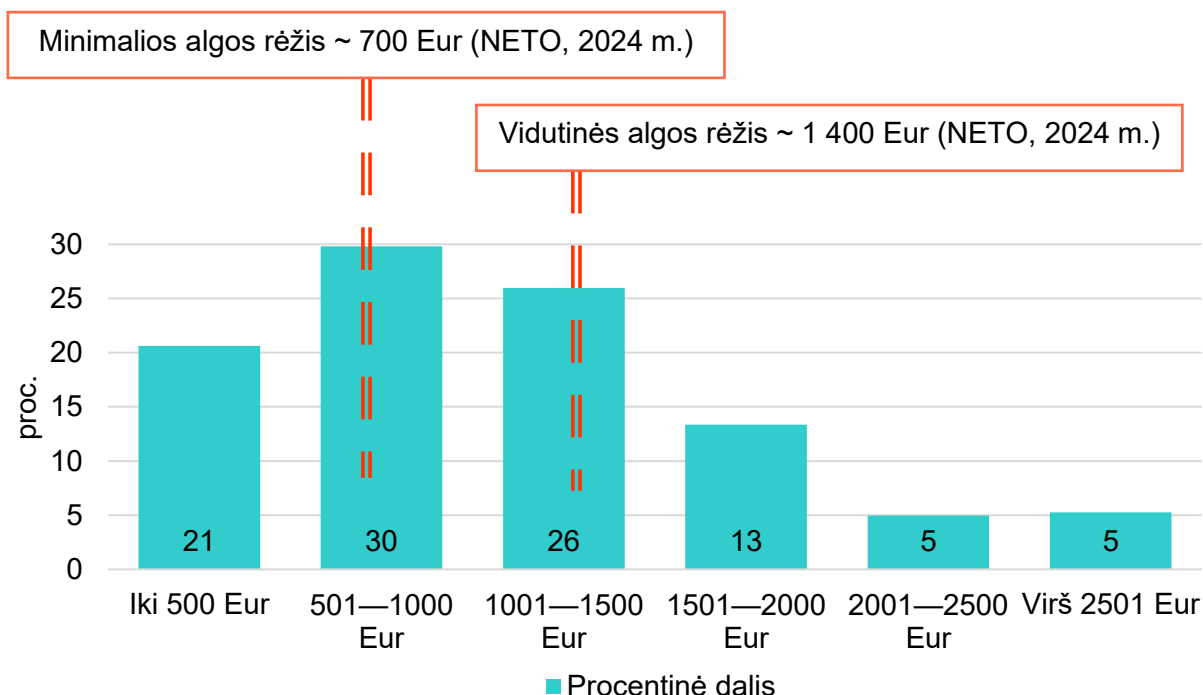
⁴ Analizuojami duomenys: šalies ūkis su individualiomis įmonėmis. Duomenys: Valstybės duomenų agentūra.

Vertinant menininkų pasiskirstymą pagal pajamas, matoma, kad dauguma menininkų koncentruojasi žemesnių pajamų rėžiuose. Trys ketvirtadaliai menininkų (76 proc.) gauna pajamas iki 1 500 Eur. Nors vidutinė menininko darbo savaitė – 55 valandos (rėžis nuo 40 iki 70 val.), tai neužtikrina aukštesnių pajamų.

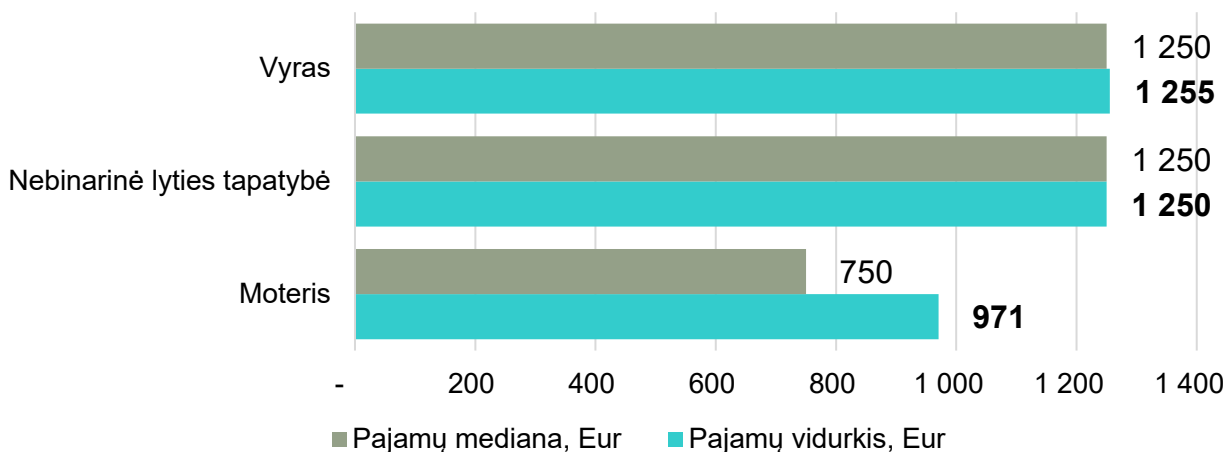
21 proc. menininkų, t. y. kas penktas, patenka į patį žemiausią pajamų rėžį, nesiekiantį minimalios algos – 500 Eur (į rankas). 2024 m. balandžio mėn. Valstybės duomenų agentūra pristatė skurdo rizikos ribą atitinkančias disponuojamas pajamas – 616 Eur per mėnesį vienam asmeniui. Valstybės duomenų agentūra pažymėjo, kad už skurdo rizikos ribą mažesnes ekvivalentines disponuojamas pajamas mieste gavo 18 proc. gyventojų (penkiuose didžiuosiuose miestuose – 14,5 proc., kituose miestuose – 24 proc.), kaime – 29,4 proc. Remiantis menininkų apklausos duomenimis, matoma, kad daugiau nei kas penktas menininkas atsiduria skurdo rizikos zonoje. Didžiųjų miestų situacija šiek tiek yra prastesnė menininkų kontekste nei lyginant su šalies bendrosiomis tendencijomis: Vilniaus m. daugiau nei 18 proc., Kauno, Klaipėdos, Šiaulių m. – daugiau nei 24 proc. menininkų (palankesnėmis tendencijomis, lyginant su kitais didžiaisiais miestais išsiskyrė Panevėžio m. sav., kur vidutiniškai kas dešimtas menininkas patenka į skurdo rizikos zoną). Vertinant atskiras kultūros ir meno sritis, pastebima itin opi situacija dailės ir etninės kultūros srityse, kur kas trečias menininkas patenka į žemiausią pajamų rėžį (pajamos iki 500 Eur).

30 proc. menininkų, arba daugmaž kas trečias, patenka į minimalios algos rėžį, jų pajamos varijuoja nuo 500 iki 1 000 Eur. Panaši dalis menininkų, apie 30 proc. patenka į vidutinės algos rėžį (pajamos svyruoja nuo 1 000 iki 1 500 Eur).

Tik 21 proc. kūrėjų gauna pajamas, kurios viršija 1 500 Eur, tačiau tik vienas iš dvidešimties menininkų patenka į nagrinėjamą aukščiausią pajamų rėžį – virš 2 500 Eur.

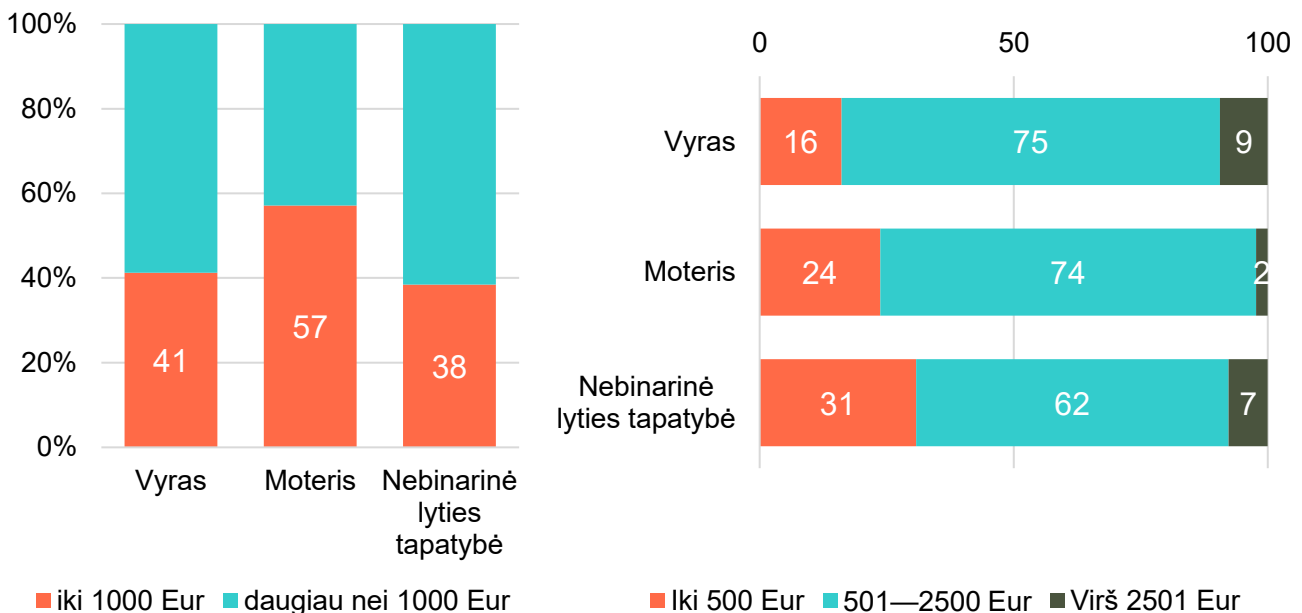
16 pav. Pajamų pasiskirstymas 2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

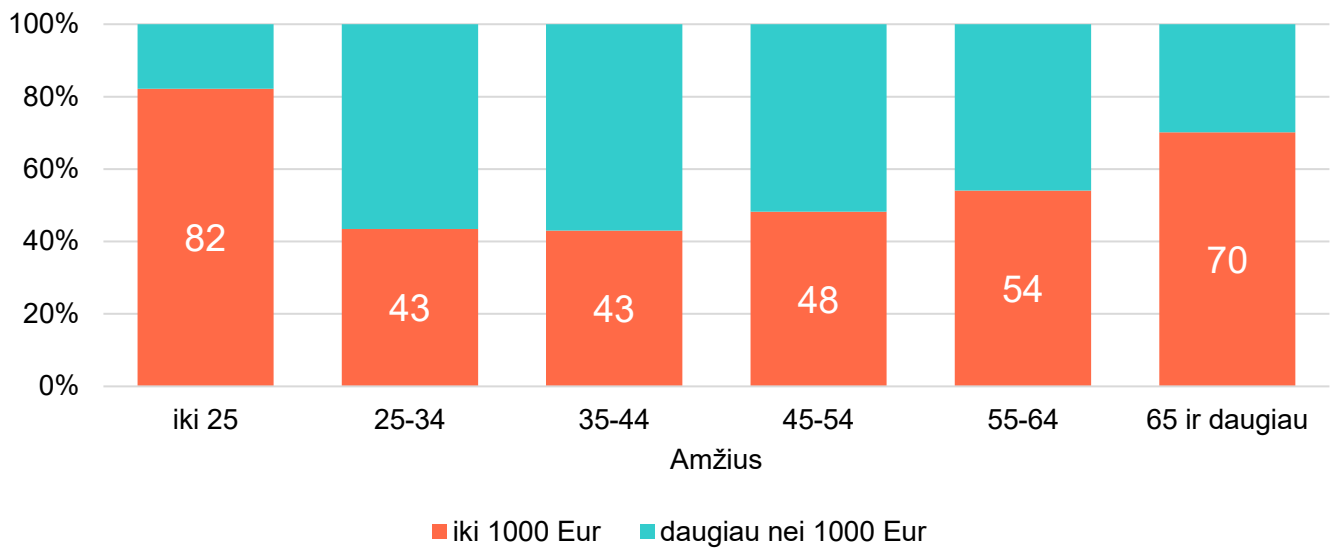
17 pav. Vidutinių pajamų pasiskirstymas pagal lytį 2024 m. (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

Menininkų apklausos duomenys išryškina egzistuojančius pajamų atotrūkius tarp vyrų ir moterų. Jei vertiname vidutines pajamas, moterys uždirba apie 77 proc. vyrų vidutinių pajamų, arba kitaip tariant, beveik 23 proc. mažiau nei uždirba vidutiniškai vyrai. Vertinant medianines pajamas, atotrūkis dar didesnis – moterys uždirba tik apie 60 proc. medianinių vyrų pajamų dalies.

Daugiau nei pusė apklaustų menininkų (57 proc.) gauna pajamas iki 1 000 Eur, tuo tarpu vyrų dalis pajamų iki 1000 Eur grupėje 16 p. p. mažesnė. Tendencingos proporcijos išlieka ir pačiose mažiausiuose pajamų rėžiuose: 24 proc. moterų (daugiau nei kas penkta) gauna pajamas iki 500 Eur, vyrų žemiausioje pajamų kategorijoje -16 proc. (8 p. p. mažiau).

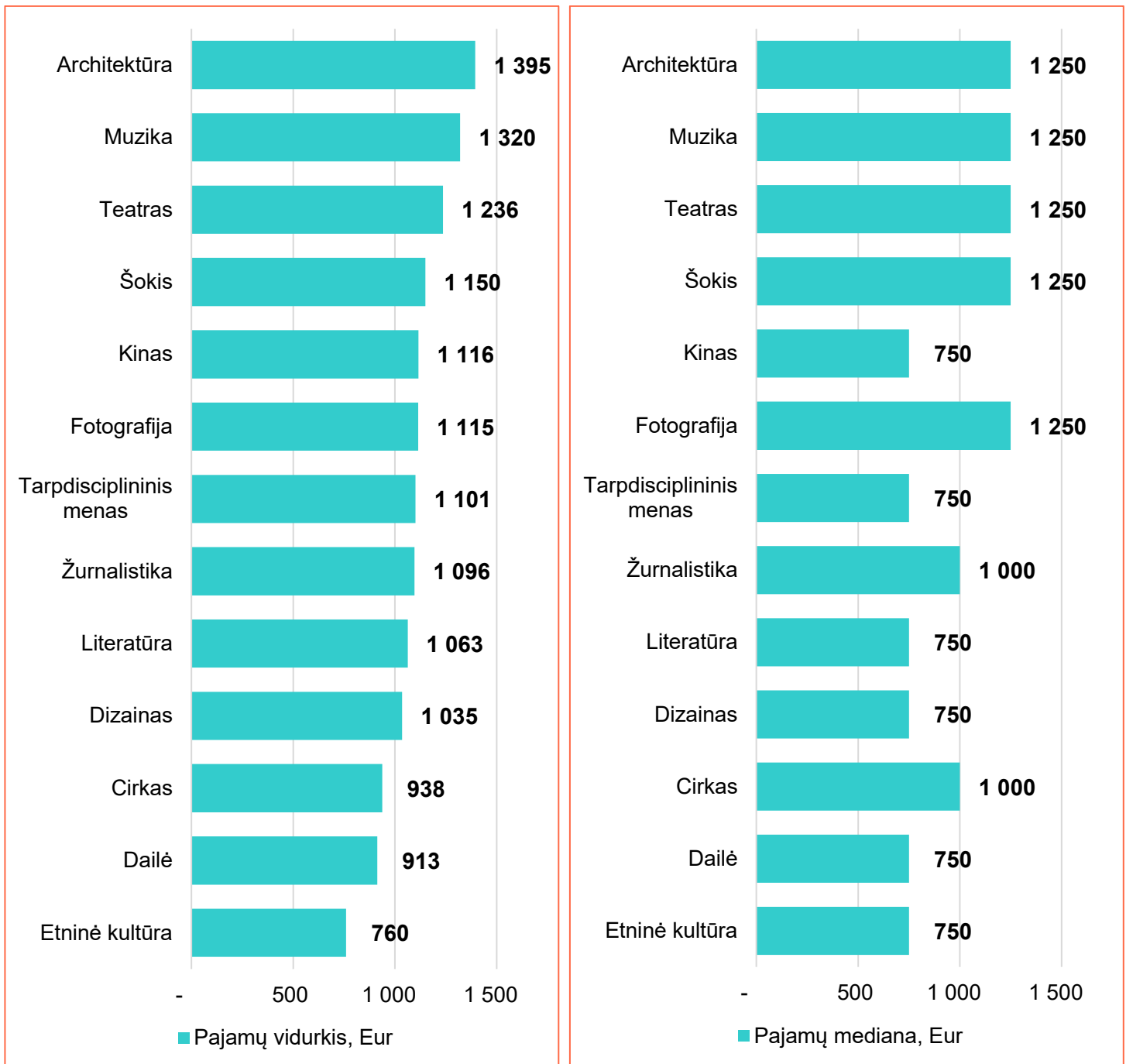

18 pav. Pajamų pasiskirstymas pagal lytį, 2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

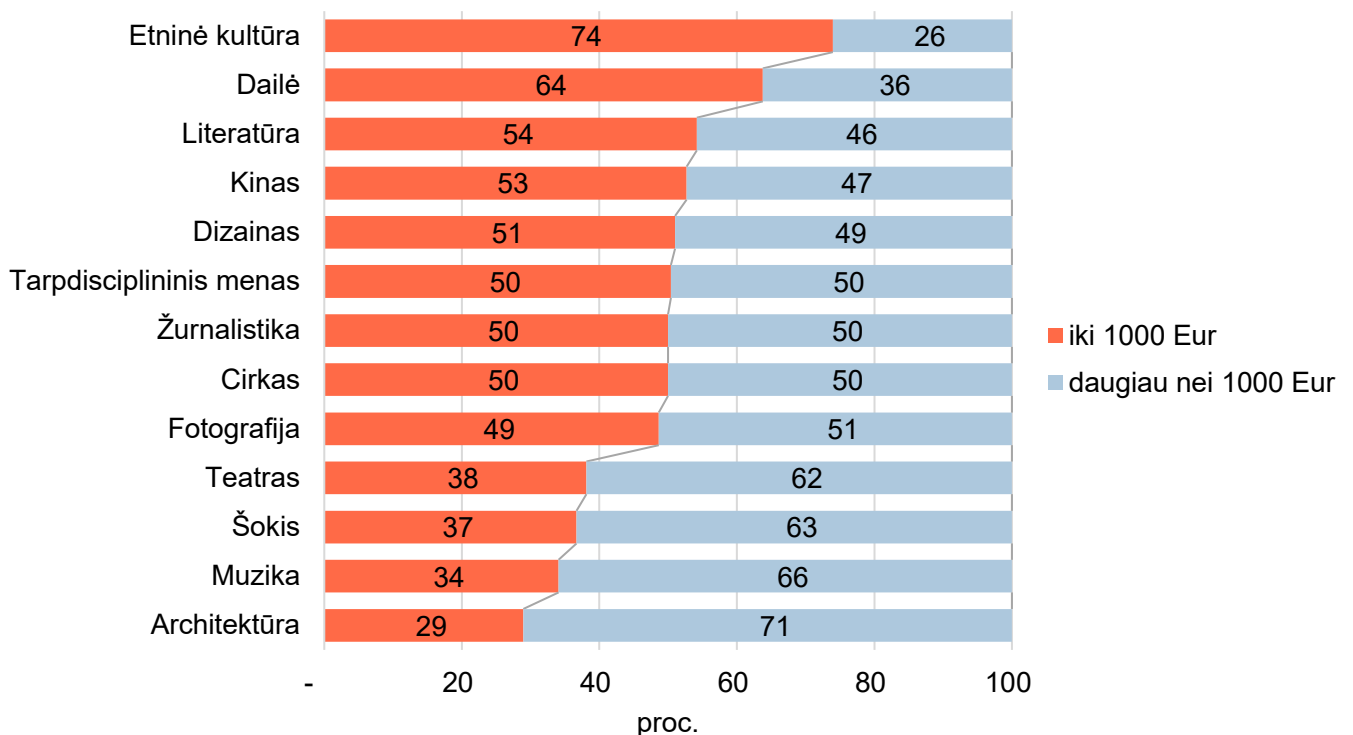
19 pav. Pajamų pasiskirstymas pagal amžių, 2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

Vertinant amžiaus grupes ir pajamas, didžiausias dėmesys turėtų būti atkreiptas į vyresnių menininkų (65 m. ir daugiau) kategoriją. Net 70 proc. kūrėjų priklauso pajamų grupei iki 1 000 Eur.

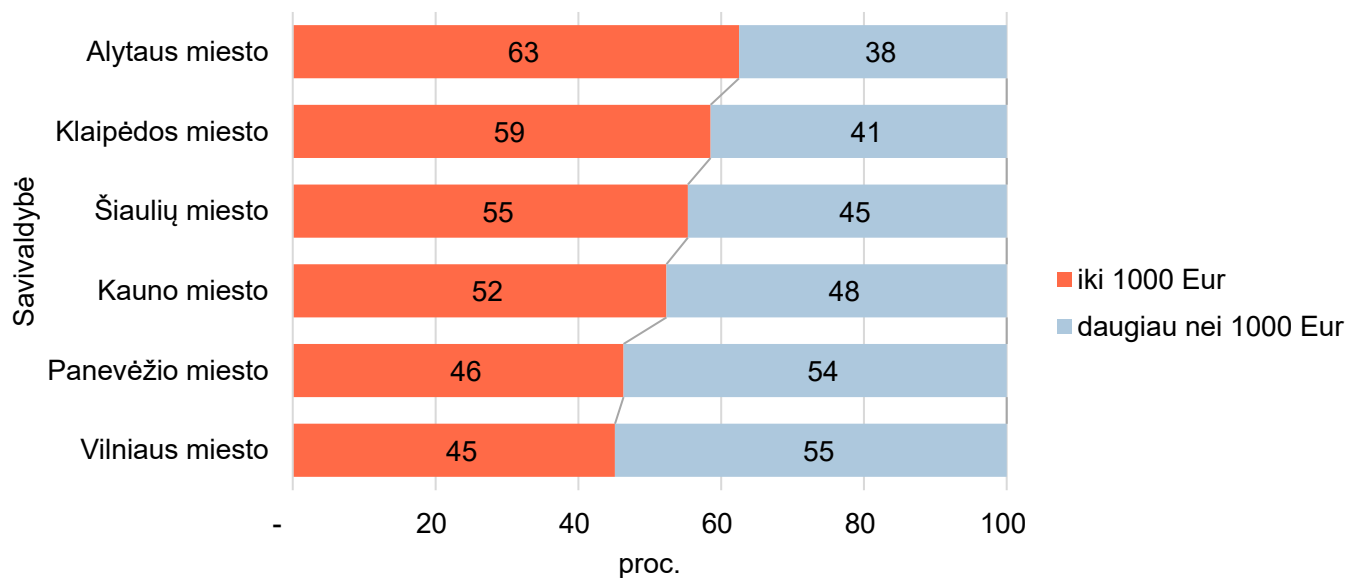
20 pav. Pajamų vidurkis ir mediana pagal sritis, 2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

Vertinant vidutinės pajamos pagal atskiras sritis, matoma, kad žemiausias pajamas vidutiniškai gauna etninės kultūros srities kūrėjai (tiek vidurkis, tiek mediana apie 750-760 Eur). Taip pat itin žemomis pajamomis išsiskiria dailės srities kūrėjai (pajamų vidurkis – 913 Eur, pajamų mediana – 750 Eur). Šokis, teatras, muzika ir architektūra yra tos sritys, kurių vidutinės pajamos yra šiek tiek aukštesnės. Pavyzdžiui, architektūros srities kūrėjų pajamų vidurkis yra apie 1400 Eur, o mediana – 1250 Eur. Panašios vidutinės pajamos fiksuojamos ir muzikos srityje: pajamų vidurkis – 1 320 Eur, pajamų mediana – 1 250 Eur.

21 pav. Pajamų pasiskirstymas pagal sritis ir savivaldybes 2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

Beveik 83 proc. menininkų, dalyvavusių apklausoje turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, tačiau bendras pajamų lygis pakankamai žemas. Lyginant menininkų pajamas pagal išsilavinimo grupes, matyti, kad aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintys menininkai gauna pajamas virš 1 000 Eur (vidurkis – apie 1 100, mediana – 1 250 Eur). Bet kaip ir minėta, nepriklausomai nuo išsilavinimo, pajamos išlieka neaukštos.

22 pav. Pajamų pasiskirstymas pagal apskritis ir savivaldybes 2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

Geografinis skaidymas atkartoja fiksuotą pajamų situaciją – dominuoja menininkai, gaunantys santykinai žemas pajamas. Ši tendencija išryškėja lyginant menininkus, gaunančius pajamas iki 1 000 Eur ir virš 1 000 Eur. Daugiau nei pusė aukštesnes nei 1 000 Eur pajamas gauna Vilniaus ir Panevėžio miestuose. Kituose miestuose dominuoja menininkai, priklausantys žemesnei pajamų grupei.

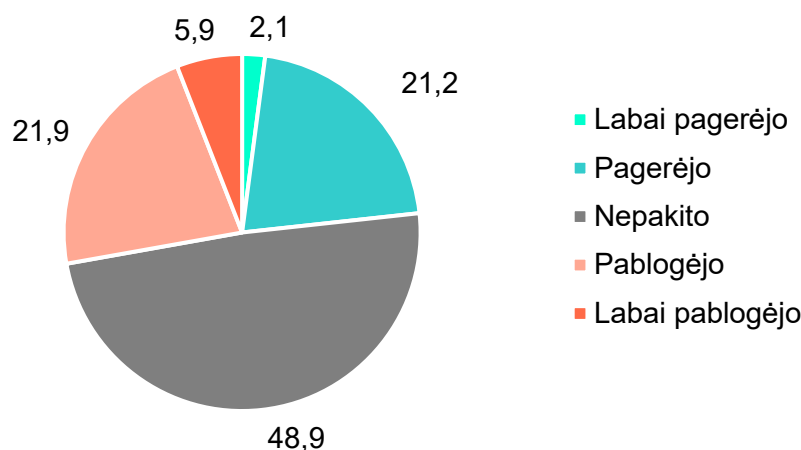
6 lentelė. Nurodykite savo vidutines mėnesio pajamas per 2024 metus (atskaičius mokesčius), Eur:

	N	Iki 500 Eur	501—1000	1001—1500	1501—2000	2001—2500	Virš 2501 Eur
	resp.	%	%	%	%	%	%
Iš viso	1633	20,6	29,8	26,0	13,3	5,0	5,3
Sritis							
Architektūra	114	8,8	20,2	33,3	17,5	11,4	8,8
Cirkas	8	25,0	25,0	37,5	12,5	-	-
Dizainas	100	19,0	32,0	29,0	16,0	1,0	3,0
Dailė	439	29,4	34,4	21,4	8,2	2,3	4,3
Fotografija	74	21,6	27,0	24,3	16,2	5,4	5,4
Literatūra	131	24,4	29,8	22,1	10,7	8,4	4,6
Muzika	220	11,4	22,7	30,0	20,9	6,4	8,6
Šokis	30	10,0	26,7	46,7	10,0	3,3	3,3
Tarpdisciplininis menas	121	23,1	27,3	23,1	14,0	7,4	5,0
Teatras	181	8,8	29,3	35,9	14,4	5,0	6,6
Etninė kultūra ir tautodailė	96	34,4	39,6	18,8	4,2	3,1	-
Žurnalistika	26	11,5	38,5	23,1	23,1	3,8	-
Kinas	93	22,6	30,1	17,2	18,3	5,4	6,5
Lytis							
Vyras	671	16,1	25,2	24,9	18,6	5,8	9,4
Moteris	949	23,7	33,4	26,8	9,6	4,2	2,3
Nebinarinė lyties tapatybė	13	30,8	7,7	23,1	15,4	15,4	7,7
Amžius							
Iki 25 m.	45	46,7	35,6	6,7	8,9	2,2	-
25–34 m.	398	13,1	30,4	30,4	16,8	4,3	5,0
35–44 m.	407	14,0	29,0	28,5	14,5	7,1	6,9
45–54 m.	313	20,4	27,8	24,9	15,7	6,4	4,8
55–64 m.	259	27,4	26,6	27,4	8,9	3,5	6,2
65 ir daugiau m.	211	34,1	36,0	16,6	7,6	2,4	3,3
Apskritis							
Vilniaus apskr.	927	18,1	27,3	26,4	15,6	5,8	6,7
Kauno apskr.	222	25,2	27,9	26,1	11,3	5,9	3,6
Klaipėdos apskr.	135	25,9	34,1	23,0	12,6	2,2	2,2
Šiaulių apskr.	79	25,3	25,3	27,8	16,5	3,8	1,3
Panevėžio apskr.	65	20,0	29,2	35,4	10,8	1,5	3,1
Alytaus apskr.	60	28,3	45,0	11,7	8,3	1,7	5,0
Marijampolės apskr.	18	27,8	27,8	38,9	5,6	-	-
Telšių apskr.	13	7,7	53,8	23,1	-	-	15,4
Utenos apskr.	44	22,7	59,1	9,1	2,3	4,5	2,3
Tauragės apskr.	14	-	42,9	50,0	7,1	-	-
Užsienis	56	21,4	28,6	30,4	5,4	7,1	7,1
Savivaldybė							
Vilniaus m.	873	18,1	27,0	26,6	15,6	6,1	6,6
Kauno m.	193	23,8	28,5	25,9	12,4	6,2	3,1
Klaipėdos m.	82	24,4	34,1	23,2	13,4	3,7	1,2
Panevėžio m.	41	9,8	36,6	39,0	9,8	-	4,9
Šiaulių m.	56	28,6	26,8	26,8	12,5	3,6	1,8
Alytaus m.	24	16,7	45,8	20,8	8,3	4,2	4,2

3.4 Ekonominės padėties lūkesčiai

Menininkų klausta, kaip per pastaruosius metus (2024 m.) pakito jų ekonominė padėtis. Net kas antras menininkas pokyčio nepajuto. 28 proc. menininkų nurodė, kad jų ekonominė padėtis per pastaruosius metus pablogėjo. Pozityvų pojūtį pajuto 23 proc. menininkų.

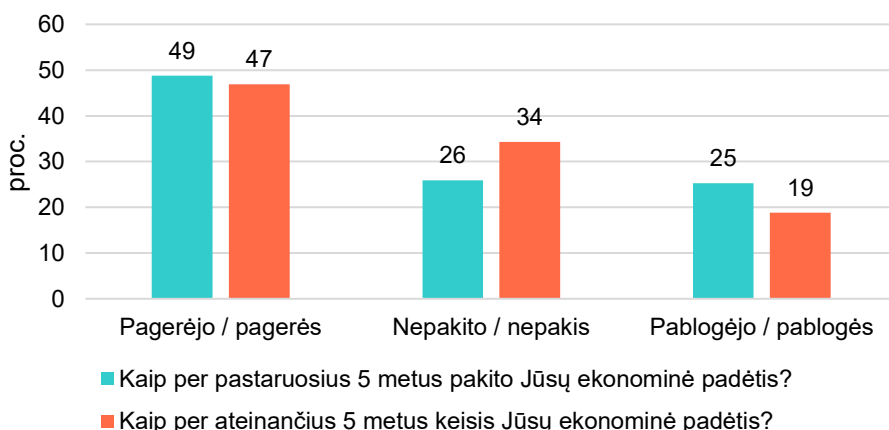
Kaip per 2024 metus pakito Jūsų ekonominė padėtis?

23 pav. Kaip per 2024 m. pakito menininkų ekonominė padėtis (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

Vertindami ilgesnę laiko perspektyvą, dauguma menininkų nurodo, kad jų ekonominė situacija gerėjo: apie pusę jų pastebėjo teigiamą pokytį. Visgi kita pusė pasidalija į apylyges dalis, nurodančių, kad ekonominė situacija nepasikeitė arba net ir pablogėjo.

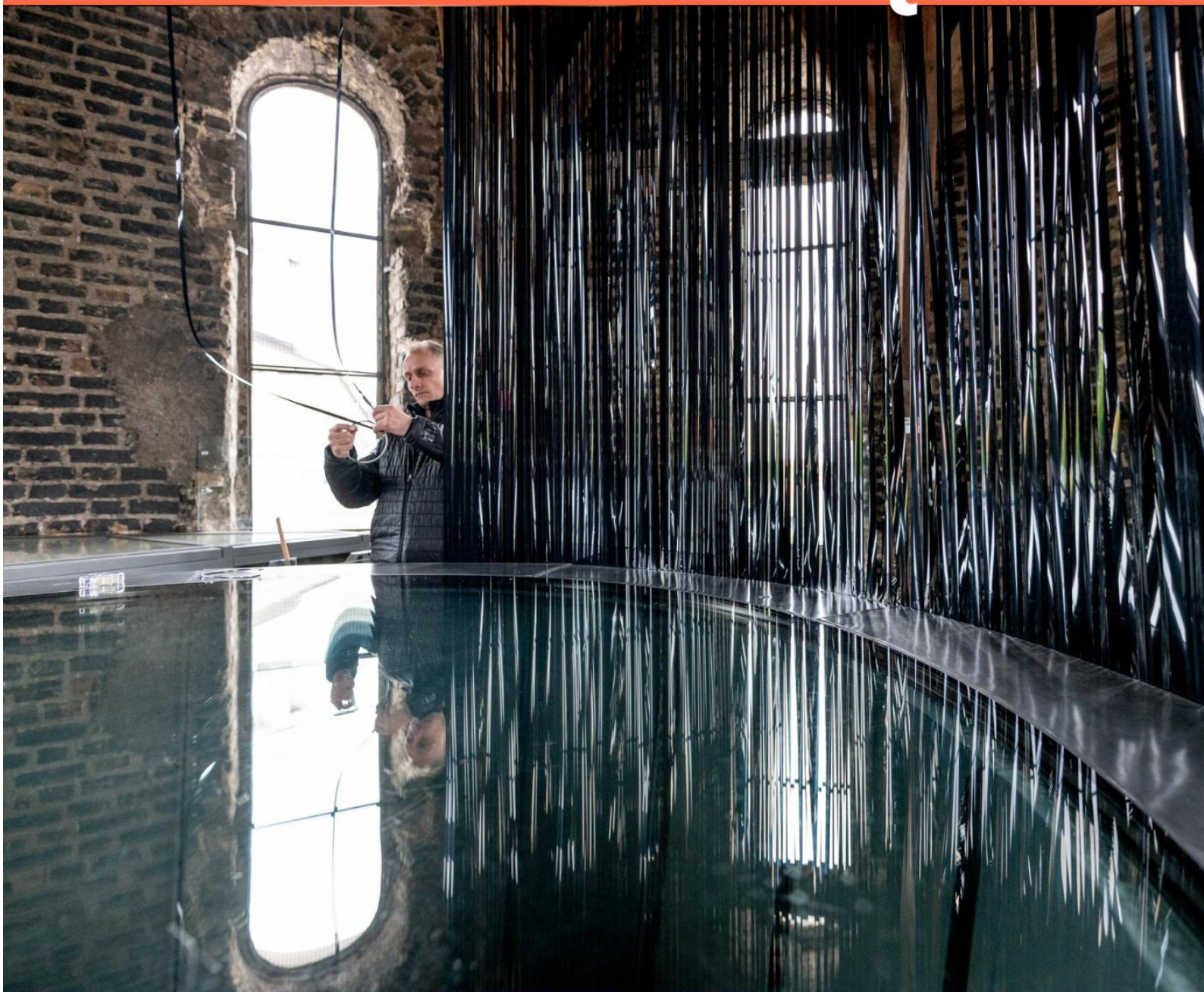
Vertinant ateities perspektyvas, menininkai neatrodo labai optimistiški – tendencijos panašios kaip ir vertinant praėjusį laikotarpį. Tad kiek mažiau nei pusė mano, kad ekonominė situacija turėtų pagerėti. Kas trečias menininkas mano, kad ekonominė situacija išliks nepakitusi. Kas penktas menininkas mano, kad ekonominė situacija blogės.

24 pav. Kaip per pastaruosius 5 metus pakito ir pakis Jūsų ekonominė padėtis, proc. (sudaryta autorių, remiantis apklausos duomenimis)

4.

DARBO SĄLYGOS

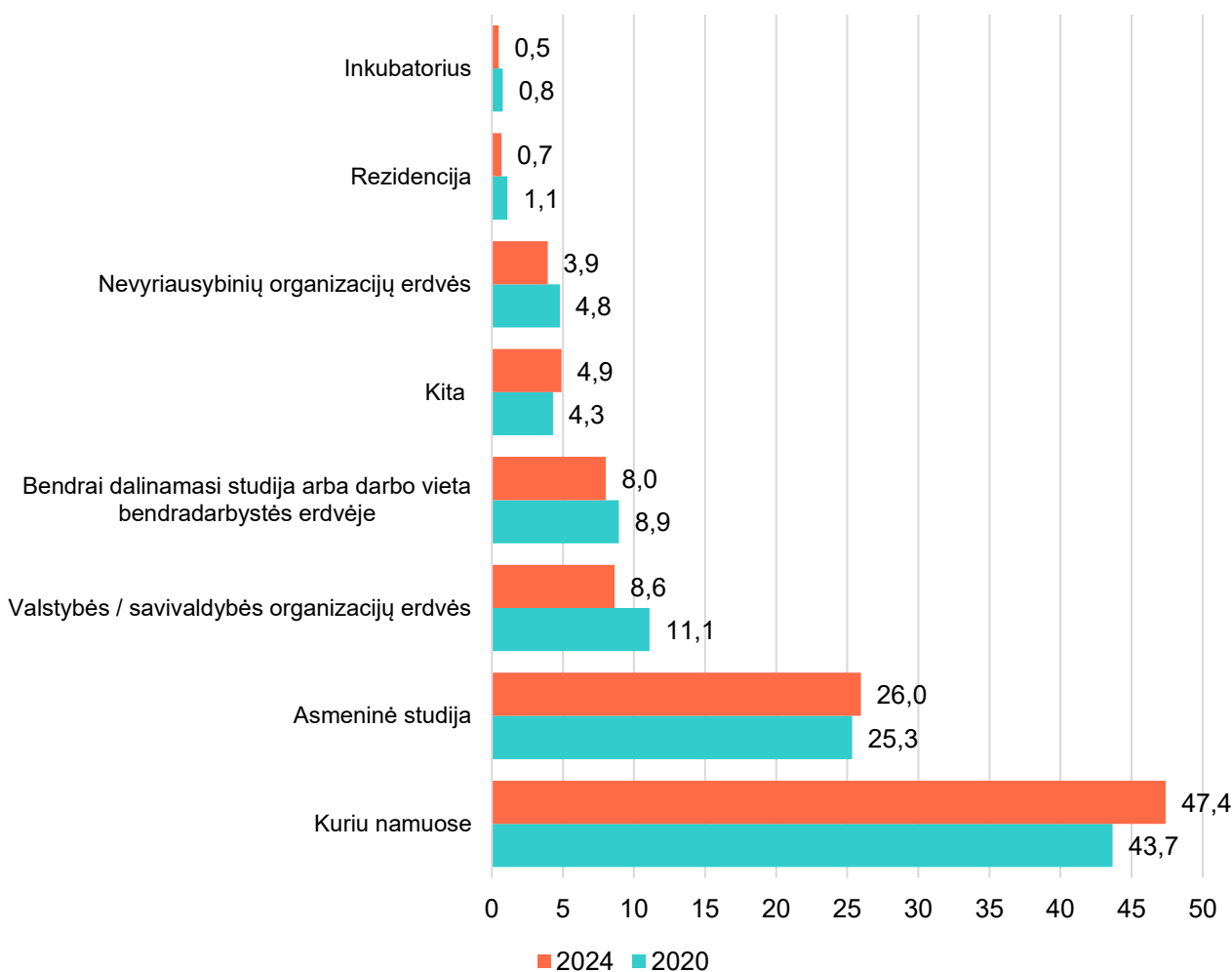
Darbo sąlygos tyrime nagrinėjamos kompleksiskai – tiek ir kaip fizinės (darbo aplinkos fizinės sąlygos, sužeidimų ir traumų tikimybė), tiek ir kaip psichosocialinės (stresas, diskriminacija, patyčios, smurtas, seksualinis priekabiavimas, konfliktai) sąlygos. 2024 metų tyrime papildomai įtraukti klausimai apie darbo ir laisvalaikio balanso išlaikymą bei „perdegimą“.

Namai yra pagrindinė kūrybos erdvė beveik pusei menininkų(-ių). Ketvirtadalis kuria asmeninėse studijoje, o tik mažiau nei 1 proc. pagrindinė kūrybos erdvė yra inkubatorius ar rezidencija. Pastebima, kad lyginant su 2020 m. augo kuriančių namuose dalis. Daugiau nei pusei literatūros, etninės kultūros, žurnalistikos, kino, tarpdisciplininio meno, fotografijos ir dizaino kūrėjų namai yra pagrindinė kūrybos erdvė.

Asmeninėse studijose dažniau nei kitų sričių menininkai kuria dailės, dizaino, muzikos, architektūros ir tarpdisciplininio meno atstovai. Valstybės / savivaldybių organizacijų erdvėse dažniausiai kuria teatro menininkai. Šokio kūrėjai išsiskiria iš kitų sričių, kad trečdalis bendrai dalinasi studija arba jų darbo vieta yra bendradarbiystės erdvėje.

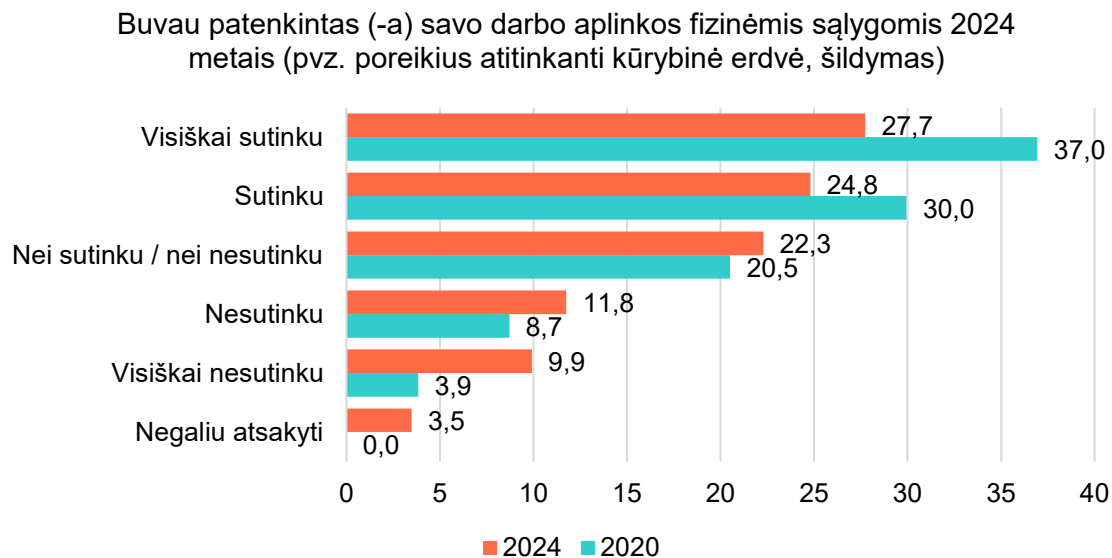
Tarp didmiesčių išsiskiria Kauno miesto savivaldybės kūrėjai – pusė jų kuria namuose. Labiausiai namuose linkę kurti gyvenantys Tauragės ir Utenos apskrityse.

Jūsų pagrindinė kūrybos erdvė:

25 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Jūsų pagrindinė kūrybos erdvė“ pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausų duomenimis)

Truputį daugiau nei pusė menininkų yra patenkinti darbo aplinkos fizinėmis sąlygomis. Dažniau nei kitose srityse sąlygomis patenkinti žurnalistikos, literatūros, muzikos ir šokio atstovai bei vyresnio amžiaus kūrėjai. **Darbo aplinkos fizinės sąlygos netenkino kas penkto menininko. Lyginant su 2020 m. situacija prastėjo – 2020 m. sąlygos netenkino 12,6 proc. respondentų** (su teiginiu, kad yra patenkintas sąlygomis nesutiko arba visiškai nesutiko). 2024 m. darbo aplinkos fizinėmis sąlygomis nepatenkintas kas trečias dailės ir tarpdisciplininio meno bei kas ketvirtas cirko ir teatro menininkas.

26 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Buvau patenkintas/a savo darbo aplinkos fizinėmis sąlygomis (pvz. poreikius atitinkanti kūrybinė erdvė, šildymas)“ pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausų duomenimis)

Darbo aplinkos fizinėmis sąlygomis labiausiai patenkinti menininkai, kurių pagrindinė kūrybos erdvė yra valstybės / savivaldybės organizacijų erdvės (62 proc. sutiko arba visiškai sutiko, kad buvo patenkinti) ir asmeninės studijos (61 proc.). Labiausiai netolygiai pasiskirstęs vertinimas apie rezidencijas, jose sąlygomis patenkinti 64 proc., tačiau nepatenkinti 36 proc.

5.

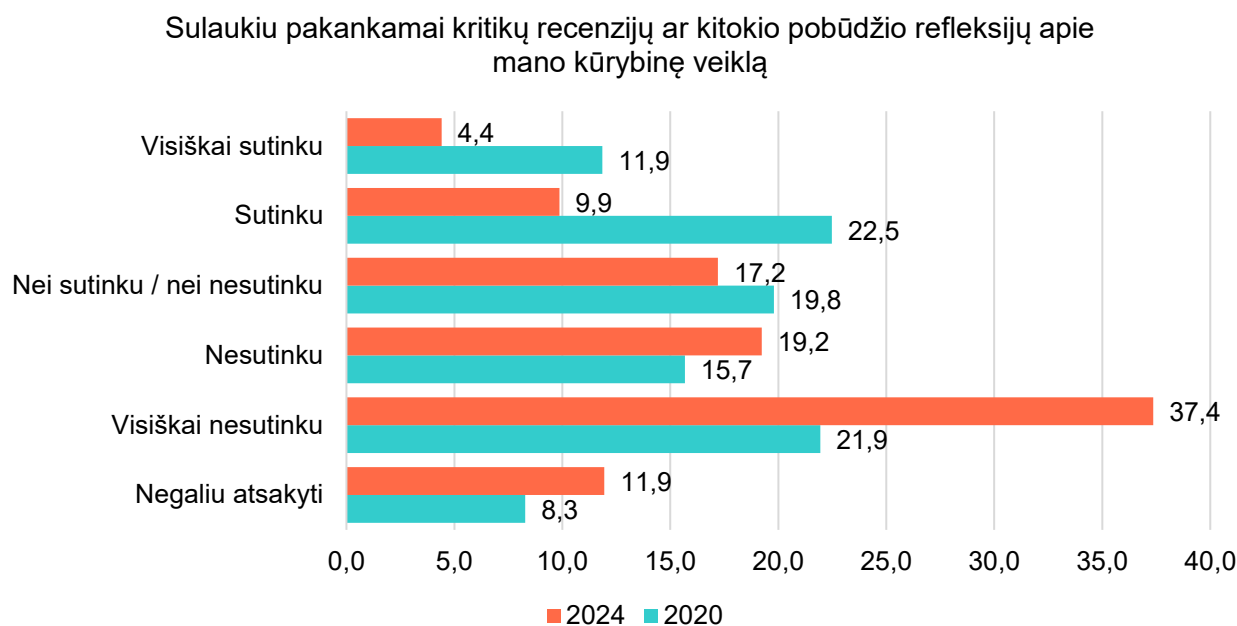
KŪRYBOS ĮVERTINIMAS

Menininkams svarbu, kad jų kūryba būtų pastebėta ir įvertinta tiek ir profesionalų (kritikų, kolegų), tiek ir auditorijos. 2024 m. apklausos rezultatai rodo, kad menininkai vis labiau jaučiasi neįvertinti. 2024 m. itin mažėjo vertinimas, kad sulaukiama pakankamai kritikų recenzijų ar kitokio pobūdžio refleksijų apie kūrybinę veiklą. 2020 m. šiam teiginiui pritarė (sutiko arba visiškai sutiko) 34,3 proc. respondentų, o 2024 m. tik 14,3 proc. Atitinkamai teiginiui nepritarė (nesutiko arba visiškai nesutiko) 37,6 proc. respondentų 2020 metais ir 56,6 proc. 2024 metais. Pritarimas, kad sulaukiama pakankamai kritikų recenzijų ar kitokio pobūdžio refleksijų, mažėjo visose meno srityse. Ypatingai mažėjo fotografijos (nuo 53,7 proc. iki 14,9 proc.), dailės (nuo 47,8 proc. iki 12,5 proc.), literatūros (nuo 48 proc. iki 17,6 proc.) ir žurnalistikos (nuo 45,8 proc. iki 15,4 proc.) srityse. Vertinant 2024 metų rezultatus dažniausiai visiškai nesutiko su teiginiu ir labiausiai kritikų įvertinimo trūksta cirko, dizaino, fotografijos, kino ir architektūros sričių menininkams.

Lyginant su kritikų ir kolegų vertinimu menininkai labiau jaučiasi įvertinti auditorijos. 2024 m. 47,3 proc. menininkų pritarė (sutiko arba visiškai sutiko) sulaukiantys pakankamai auditorijos (žiūrovų, skaitytojų, klausytojų, galerijų lankytojų ir pan.) atsiliepimų apie kūrybą. Pritarimas mažėjo lyginant su 2020 m., kuomet sutiko arba visiškai sutiko 57,3 proc. respondentų.

Vertinimas skiriasi pagal amžių – truputį daugiau nei pusė vyresnių kūrėjų sutiko arba visiškai sutiko sulaukiantys pakankamai auditorijos atsiliepimų apie kūrybą, tuo tarpu tarp jaunesnių kūrėjų tokių buvo kiek daugiau nei trečdalis. Cirko, architektūros, kino ir dizaino kūrėjai iš kitų sričių išsiskiria kaip sulaukiantys nepakankamai auditorijos atsiliepimų apie kūrybą.

27 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas 2020–2024 m. (proc.) (sudaryta autorių, remiantis apklausų duomenimis)

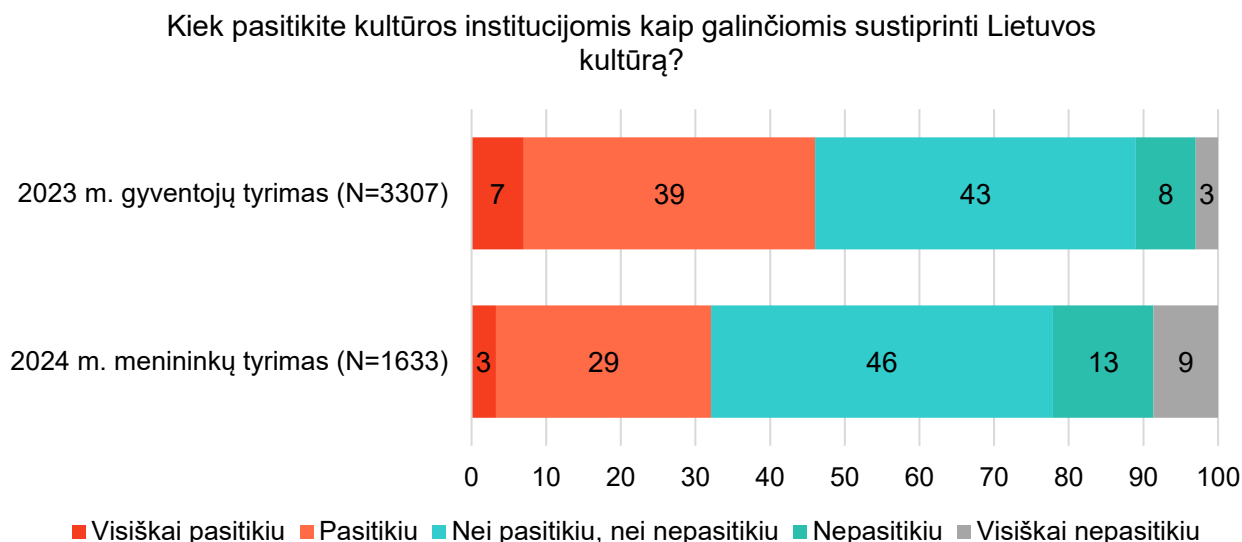
6.

SOCIALINIS KAPITALAS

Menininkai linkę mažiau pasitikėti valstybės institucijomis kaip galinčiomis sustiprinti Lietuvos kultūrą lyginant su visa Lietuvos populiacija. Tyrimo „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ (KOG institutas, 2023) rezultatai rodo, kad beveik pusė (46 proc.) gyventojų visiškai pasitiki arba pasitiki kultūros institucijomis kaip veiksniais, galinčiais sustiprinti Lietuvos kultūrą, tuo tarpu taip mano tik trečdalis (32,1 proc.) menininkų.

Labiausiai pasitiki tarpdisciplininio meno, literatūros, cirko ir etninės kultūros menininkai. Labiau pasitikėti linkę jaunesni, iki 25 m. ir 25-34 m. amžiaus, kūrėjai.

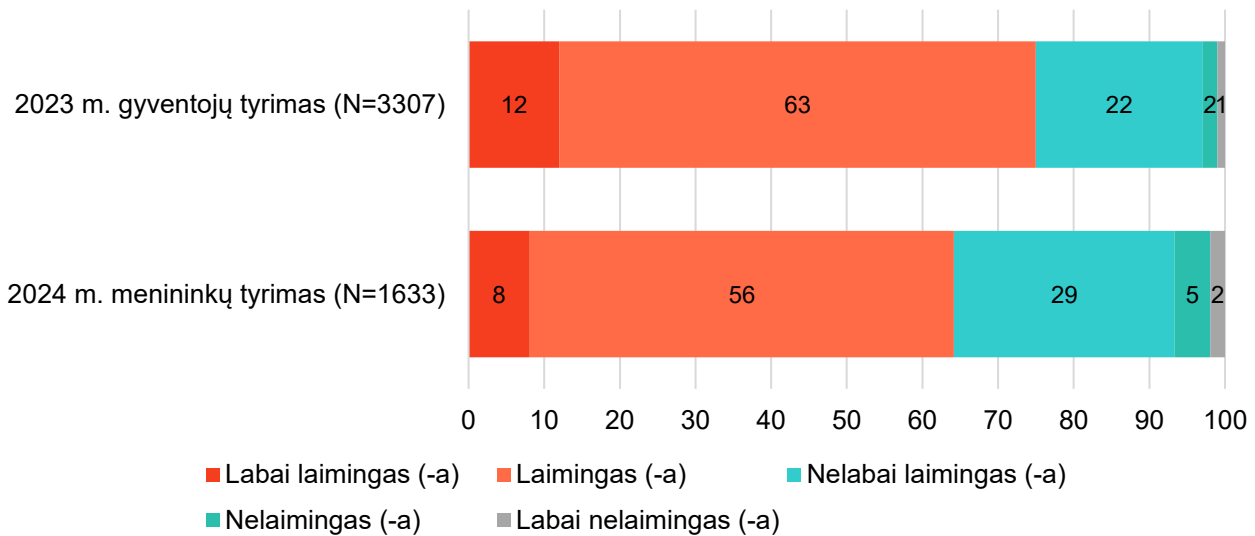

28 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas (proc.) (sudaryta autorių, remiantis 2024 m. menininkų apklausa ir 2023m. KOG atlikto „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ duomenimis)

64,2 proc. menininkų 2024 m. jautėsi laimingi arba labai laimingi. Lyginant su „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ (KOG institutas, 2023) rezultatais menininkai dažniau jaučiasi nelabai laimingi arba nelaimingi nei bendrai Lietuvos gyventojai. Laimingiausi jaučiasi 65 ir daugiau metų kūrėjai, nors tarp Lietuvos gyventojų vyrauja priešinga tendencija – jaunesni gyventojai jaučiasi labiau laimingi, o vyresni nelaimingi.

Laimingiausi šokio (80 proc. buvo labai laimingi arba laimingi), žurnalistikos (73,1 proc.) ir muzikos (70,5 proc.) kūrėjai. Tarp regionų buvo šiek tiek daugiau teigusių, kad yra laimingi, Telšių apskrityje (92,3 proc.), Alytaus miesto savivaldybėje (91,7 proc.) ir Alytaus apskrityje (83,3 proc.), o mažiau laimingų menininkų yra Tauragės apskrityje (50 proc.) ir Klaipėdos miesto savivaldybėje (53,7 proc.).

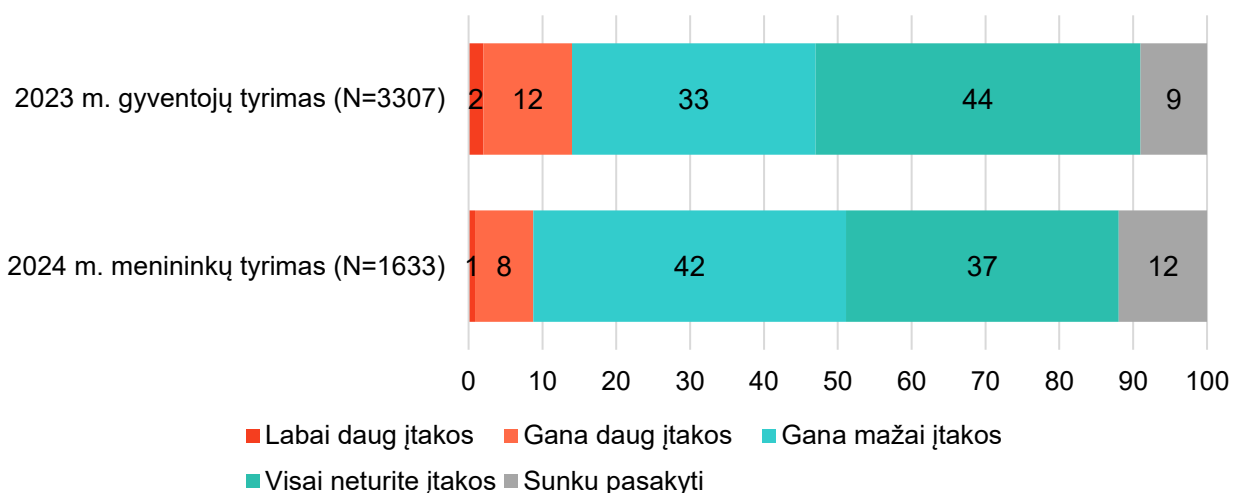
Ar Jūs galėtumėte apie save pasakyti, kad, apskritai imant, Jūs 2024 m. buvote...?

29 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas (proc.) (sudaryta autorių, remiantis 2024 m. menininkų apklausos ir 2023m. KOG atlikto „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ duomenimis)

Tik 9 proc. kūrėjų jaučiasi galintys daryti įtaką savivaldybėje ar šalyje priimamiems sprendimams. Panaši situacija užfiksuota gyventojų tyrime, kuriame 14 proc. respondentų nurodė turintys labai daug arba daug įtakos sprendimams. Labiau išskiria šokio atstovai – 23 proc. mano turintys labai daug arba gana daug įtakos.

Ar, sakytumėte, kad Jūsų savivaldybėje ar šalyje priimamiems sprendimams Jūs asmeniškai turite...

30 pav. Respondentų atsakymų pasiskirstymas (proc.) (sudaryta autorių, remiantis 2024 m. menininkų apklausos ir 2023m. KOG atlikto „Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis“ duomenimis)

7. KOMPLEKSINIS LIETUVOS MENININKŲ (-IŲ) SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS VERTINIMAS

Siekiant kūrybinio produktyvumo ir aukštos meno kūrinių kokybės, svarbu užtikrinti tinkamas sąlygas saugiam ir įkvepiančiam kūrybiniam procesui, užtikrinančiam menininkų psichologinį pasitenkinimą, patogią kūrybinę aplinką bei orų finansinį atlygį. Šioje dalyje pateikiama rekomendacija esminiams menininkų būklės stebėsenos rodikliams, kurie apima svarbiausias kūrėjų būklės dedamąsias.

Kompleksiniam Lietuvos menininkų būklės vertinimui pateikiama rodiklių sistema, kuri apibrėžia svarbiausias sąlygas menininkų kūrybai: dėmesys kūrėjui, sąlygos kūrybai ir finansinis atlygis. Parinkti rodikliai remiasi menininkų būklę gerinančių sąlygų logika, taip pat išskiriami rodikliai, kuriuos būtina stebėti pagal menininkų apklausos rezultatų atspindėtas silpniausias Lietuvos menininkų būklės dedamąsias. Stengiantis akcentuoti silpnąsias menininkų būklės dalis ir pateikti siūlymus taisytinoms vietoms, rodikliai pateikiami kaip taisytini, siekiamybė, kad daugelių jų reikšmė būtų kuo mažesnė.

DĖMESYS KŪRĖJUI

Ši rodiklių grupė atskleidžia menininko padėtį visuomenėje: valstybės ir bendruomenės pagarbą kūrėjui ir jo veiklai bei profesionalų, kolegų ir auditorijos dėmesį kūrybai, išreiškiamą per formalius ir neformalius atsiliepimus.

Į šią grupę įtraukiami rodikliai⁵:

- **Nesijaučia vertinamas visuomenėje:** Menininkų, manančių, kad visuomenės požiūris į menininką yra neigiamas dalis (18.9 anketos klausimas „Manau, kad visuomenės požiūris į menininką yra teigiamas“).
- **Nejaučia valstybės dėmesio:** Menininkų, nematančių valstybės pastangas siekiant menininko profesijos prestižo, dalis (18.6 anketos klausimas „Yra matomos valstybės pastangos siekiant menininko profesijos prestižo“).
- **Trūksta kritikų dėmesio:** Menininkų, nesulaukiančių pakankamai kritikų dėmesio, dalis (35.8 anketos klausimas „Sulaukiu pakankamai profesionalių kritikų recenzijų ar kitokio pobūdžio refleksijų apie mano kūrybinę veiklą“).
- **Trūksta kolegų dėmesio:** Menininkų, nesulaukiančių pakankamai kolegų dėmesio, dalis (35.9 anketos klausimas „Sulaukiu pakankamai kolegų (mano srities menininkų) vertinimų apie mano kūrybą“).
- **Trūksta auditorijos dėmesio:** Menininkų, nesulaukiančių pakankamai auditorijos dėmesio, dalis (35.10 anketos klausimas „Sulaukiu pakankamai auditorijos (žiūrovų, skaitytojų, klausytojų, galerijų lankytojų ir pan.) atsiliepimų apie mano kūrybą“).

Menininkų apklausos duomenys atskleidžia, kad tik 10,2 proc. respondentų jaučia valstybės dėmesį ir politikų pastangas siekiant menininkų profesijos prestižo. Taip pat, tik 14,3 proc. kūrėjų nurodė, kad jiems pakanka profesionalios kritikos dėmesio. Daugiausia respondentų jaučiasi matomi tarp savo žiūrovų, lankytojų ar parodų klausytojų. Menininko ir jo kūrybos matomumo kriterijai atskleidžia esmines sisteminės spragas – kūrėjai nesijaučia esantys svarbi kultūros politikos dalis. Dėmesio iš kritikų ir menotyrininkų trūkumas atskleidžia kitą problematiką – ne visų kūrėjų darbai yra

⁵ Kiekvienam rodikliui (išskyrus 36.4) vertinama menininkų dalis neigiamai vertinanti analizuojamą aspektą (pažymėjusi 1 arba 2 (visiškai nesutinku ir sutinku)).

pastebimi ir analizuojami, tai didžiaja dalimi yra susiję su kultūros ir meno analitikų trūkumu bei ribotu meno žiniasklaidos finansavimu.

Lyginant respondentų atsakymus su 2020 m. rezultatais, matyti, kad menininkai jaučiasi gaunantys mažiau dėmesio iš visuomenės, valstybės, kritikų bei kolegų.

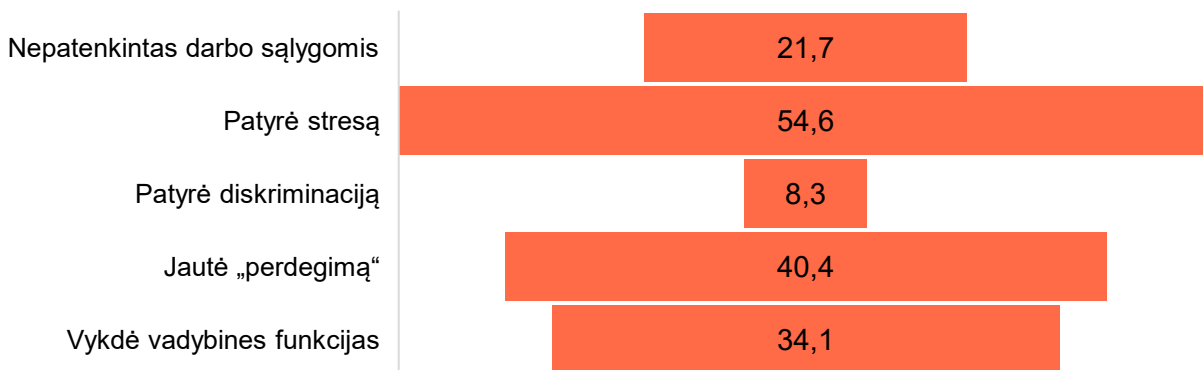
31 pav. Dėmesio kūrėjui rodikliai

SĄLYGOS KŪRYBAI

Saugi ir įkvepianti darbinė aplinka yra svarbi kiekvienoje profesijoje, o ypatingą emocijų ir fizinį krūvį turinčioje kūrybinėje veikloje, aplinka turi dar didesnę įtaką. Į šią grupę įtraukiami rodikliai, atspindintys fizinės kūrybos sąlygas bei psichologinio klimato elementus. Diskutuoju apie menininko kūrybos sąlygas, labai svarbus tampa ir vadybininkų / komunikacijos specialistų indėlis, leidžiantis menininkams koncentruotis tik į savo profesiją, ir nevykdyti kitų kūrybos organizavimo veiklų.

Sąlygų kūrybai rodikliai:

- **Nepatenkintas darbo sąlygomis:** Menininkų, nepatenkintų savo darbo aplinkos sąlygomis, dalis (39.1 anketos klausimas „Buvau patenkintas/a savo darbo aplinkos fizinėmis sąlygomis 2024 metais (pvz. poreikius atitinkanti kūrybinė erdvė, šildymas)“).
- **Patyrė stresą:** Menininkų darbinėje aplinkoje patiriančių stresą dalis (39.3 anketos klausimas „Darbinėje aplinkoje patyriau daug streso“).
- **Patyrė diskriminaciją:** Menininkų, darbinėje aplinkoje patyrusių diskriminaciją dalis (39.4 anketos klausimas „Darbinėje aplinkoje patyriau diskriminaciją dėl lyties, amžiaus ir kt.“).
- **Jautė „perdegimą“:** Menininkų jautusių perdegimą dalis (39.10 anketos klausimas „Jaučiausi „perdegęs““).
- **Vykdė vadybines funkcijas:** Menininkų, savo projektuose vykdančių vadybinių ir komunikacinių funkcijų, dalis (36.4 anketos klausimas „Savo projektuose pats/pati atlieku daugelį vadybinių ir komunikacinių funkcijų“).

32 pav. Sąlygų kūrybai rodikliai

Menininkų kūrybos sąlygų vertinimas atskleidžia, kad maždaug pusė visų kūrėjų yra patenkinti savo darbo fizinėmis sąlygomis. Kūrėjai nuolat susiduria su stresu, tai nurodė 54,6 proc., apklausos respondentų, patiria „perdegimą“ – 40,4 proc. Tai nurodo, kad buvimas kūrybinėje profesijoje ilgalaikėje perspektyvoje yra žalingas emocinei sveikatai ir stabilumui. Su perdegimo rodikliu gali būti susijęs ir faktas, maždaug trečdalis kūrėjų šalia savo kūrybinių veiklų vykdo ir papildomas vadybines funkcijas. 8,3 proc. kūrėjų nurodė susiduriantys su darbo vietos toksiškumu ir patiriantys diskriminaciją kūrybinėje aplinkoje.

Lyginant su 2020 m. daugiau negu dvigubai išaugo kūrėjų, savo darbinėje aplinkoje patiriančių stresą dalis (nuo 21,4 proc.). Kūrybos sąlygų kategorijoje pastebimas ir pozityvus pokytis – mažiau kūrėjų patyrė diskriminaciją (2020 m. šis rodiklis buvo 13,4 proc.) taip pat, mažiau dvigubai mažiau kūrėjų nurodė nuolat vykdančius vadybines funkcijas.

FINANSINIS ATLYGIS

Menininkų profesija pasižymi finansiniu nestabilumu: mažai kūrėjų turi pastovias sutartis, jų pajamos nuolat kinta, daugelis jų negali išgyventi vien iš kūrybinės veiklos. Dėl to, viena svarbiausių būklės dedamųjų yra kūrėjų pajamos, jų pajamų šaltiniai ir pastovumas.

Finansinio atlygio dalis apima šiuos rodiklius:

- **Menininkų pajamų santykis su šalies vidutinėmis pajamomis:** Vidutinės kūrėjų mėnesio pajamos atskaičius mokesčius palygintos su šalies vidutinėmis pajamomis (24 anketos klausimas, „Nurodykite savo vidutinės mėnesio pajamas per 2024 metus (atskaičius mokesčius), eurai“), palygintos su šalies vidutinėmis pajamomis.
- **Moterų pajamų santykis su vyrų pajamomis** (24 anketos klausimas, „Nurodykite savo vidutinės mėnesio pajamas per 2024 metus (atskaičius mokesčius), eurai“), perskaičiuota kokią dalį vyrų pajamų sudaro moterų pajamos.
- **Pajamų iš kūrybinės veiklos dalis:** Vidutinės pajamos iš kūrybinės veiklos palygintos su vidutinėmis kūrėjų pajamomis (26 anketos klausimas: Nurodykite, kaip 2024 metais pasiskirstė vidutinės jūsų mėnesio pajamos (atskaičius mokesčius), iš kūrybinės veiklos)

- **Gali pragyventi tik iš kūrybos:** Menininkų, kurių pajamos pakankamos pragyventi, dalis (25.1 anketos klausimas: Mano pajamos iš kūrybinės veiklos yra pakankamos pragyventi).
- **Dirbo kūrybinį darbą be atlygio:** Menininkų, nurodžiusių, kad kūrybinį darbą dirbo neatlygintinai, dalis (22 anketos klausimas „Ar 2024 metais dirbote kūrybinį darbą be finansinio atlygio“).

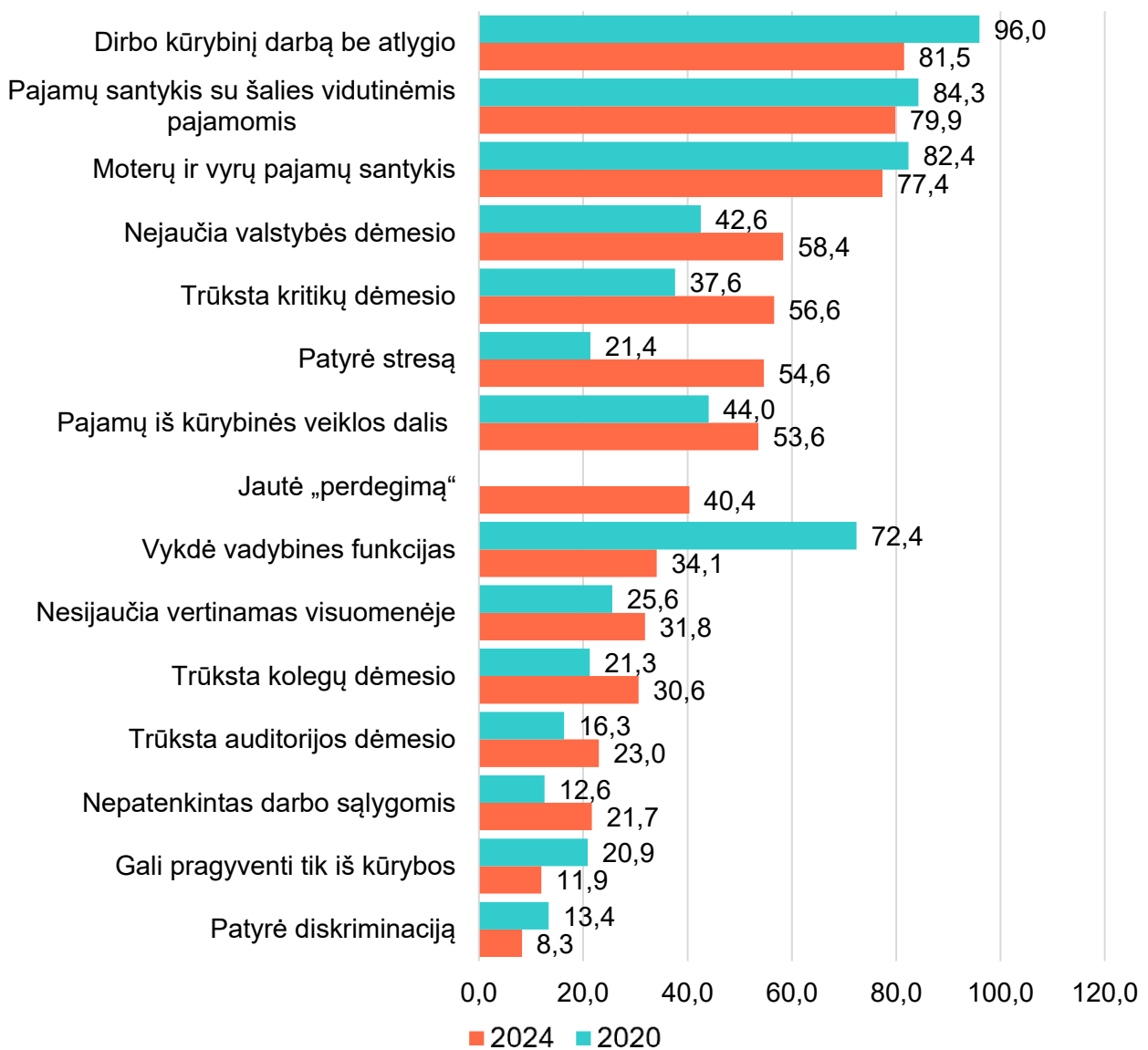

33 pav. Finansinės padėties rodikliai (1. Menininkų pajamų santykis su šalies vidutinėmis pajamomis, 2. Moterų pajamų santykis su vyrų pajamomis, 3. Pajamų iš kūrybinės veiklos dalis, 4. Gali pragyventi tik iš kūrybos, 5. Dirbo kūrybinį darbą be atlygio)

Atlygio problematika ataskaitoje minima periodiškai, nes tai – viena silpniausių menininkų būklės dalių. Matyti, kad kūrėjų atlygis sudaro maždaug 80 proc. vidutinio šalies darbo užmokesčio, o pajamos iš kūrybinės veiklos – vos daugiau nei pusę visų kūrėjų pajamų. Opi problema ir vyrų bei moterų pajamų santykis, menininkės uždirba vidutiniškai 77 proc. vyrų gaunamų pajamų.

Tik 12 proc. kūrėjų nurodė, kad gali pragyventi iš savo pagrindinės profesijos – kūrybos. Viena iš menininkų darbo rinkos specifikos, dėl įvairių priežasčių atsirandantis darbas be atlygio – beveik 40 proc. kūrėjų nurodė, kad yra kūrė be finansinio atlygio.

Finansinio atlygio dalyje matyti, kad palyginus su 2020 m. gilėja pajamų nelygybės problemos. Menininkų atlygiai kilo lėčiau nei visos šalies pajamų augimas (2020 m. menininkai uždirbo 84 proc. šalies pajamų, 2024 tik 80), gilėjo atotrūkis tarp vyrų ir moterų pajamų (2020 m. moterų pajamos sudarė 82 proc. vyrų vidutinio darbo užmokesčio, 2024 – 77). Matyti teigiamas pokytis, kad 2024 m. menininkų bendroje pajamų struktūroje didesnę dalį pajamų sudarė kūrybinės veiklos pajamos (54 proc. 2024 m. , palyginti su 44 proc. 2020 m.).

33 pav. Kompleksinis menininkų būklės vertinimas (Nesijaučia vertinamas... – Nesijaučia vertinamas visuomenėje, Pajamų iš kūrybinės veiklos... – Pajamų iš kūrybinės veiklos dalis, Pajamų santykis su šalies... – Menininkų pajamų santykis su šalies vidutinėmis pajamomis)

IŠVADOS

- I. Lietuvoje nėra vieningo *profesionalaus menininko* apibrėžimo. Galima paminėti architektūros sritį kaip išsiskiriančią (dėl savo veiklos specifikos ir būtino teisinio reglamentavimo) apibrėžus architekto sąvoką ir veiklą įstatymu. Visgi bendrai kalbant apie profesionalius menininkus, kultūros politikos teisės aktuose pasitelkiama *meno kūrėjo*, *kultūros dalyvio* ar *kūrybinio darbuotojo* sąvoka. Taip pat nėra nusistovėjusio kultūros ir meno sričių skaidymo (vien LKT sisteminiuose duomenyse išskiriami skirtingi sričių sąrašai, priklausomai nuo konkursų), o tai ilgainiui komplikuoja nuoseklią stebėseną ir duomenis padaro nebepalyginamus. Sąvokos apibrėžties trūkumas persikelia ir į profesionalių menininkų situacijos stebėseną. Lietuvoje nėra centralizuotos oficialios menininkų duomenų bazės, informaciją apie kūrėjus skirtingais tikslais renka pavienės organizacijos, o duomenų sujungimas ir susisteminimas yra sudėtingas ir išėstas laike. Tai lemia, kad **nėra vykdoma vieninga menininkų skaičiaus, pasiskirstymo pagal sritis, gyvenamąją vietovę ir kitus rodiklius stebėseną, o ši informacija yra renkama tik vykdant tyrimus. Kitaip tariant, be reguliariai atnaujinamų ir lengvai prieinamų duomenų ir menininko apibrėžties yra sudėtinga užtikrinti objektyvią stebėseną ir aktualiai planuoti instrumentus, galinčius prasmingai prisidėti prie menininkų gerovės.**
- II. Menininkai yra svarbi visuomenės dalis, jų sukurti kūriniai yra būtini kultūrinei raidai ir atminties įprasminimui, gyventojų vertybių formavimuisi, jie siunčia svarbias sociokultūrinės žinutes. Tai lemia ir pačių menininkų požiūrį į savo profesiją – jie supranta ir vertina savo veiklos svarbą šalies gyvenime. Menininkams taip pat yra svarbi profesijos suteikiama kūrybinė laisvė bei galimybės išreikšti savo idėjas ir jas pristatyti auditorijai. **Kultūros politikos tyrėjai tai įvardija kaip nefinansinę veiklos teikiamą grąžą. Tačiau tai neturėtų būti pasitelkiama kaip argumentas kylantiems finansiniams iššūkiams, su kuriais susiduria menininkai, pateisinti:** kūrėjų atlygiai nėra stabilūs, jie dažnai dirba per kelis darbus, norėdami oriai gyventi dirba ne vien kūrybinį, bet ir kitų profesijų darbą, patys ne tik kuria, bet ir užsiima savo kūrybinio proceso organizavimu, sklaida ir viešinimu.
- III. **Remiantis prieinamais duomenų šaltiniais, 2024 m. Lietuvoje kūrė 16 849 menininkai.** Šie kūrėjai veikia skirtingomis formomis, daliai jų yra svarbu įprasminti kūrybą ir gauti oficialų meno kūrėjo statusą, kitiems – aktualu jungtis į meno kūrėjų sąjungas ar gauti valstybinį finansavimą savo veiklai. Šiame tyrime į analizę įtraukti kūrėjai, kurie nedalyvauja valstybinio finansavimo mechanizmuose, tačiau taip pat yra svarbi kultūros ekosistemos dalis, – tai yra asmenys, save išreiškiantys komerciniame sektoriuje.
- IV. Daugiausia Lietuvos menininkų (38 proc.) kuria muzikos srityje, taip pat didelė dalis – dailėje (12 proc.), architektūroje (11 proc.), literatūroje ir kine (po 10 proc.). Menininkų lauke yra daugiau kūrėjų vyrų (51,68 proc.), visų menininkų pasiskirstymas pagal amžių yra gana tolygus. Nors visa populiacija pagal lytį ir amžių yra pasiskirsčiusi gana tolygiai, skirtumai atsiranda analizuojant atskiras sritis, pvz., šokio srityje didžiąją daugumą sudaro moterys kūrėjos, o tarp etninės kultūros ir tautodailės kūrėjų daugiausia yra vyresnių menininkų.
- V. Menininkai nėra tolygiai pasiskirstę per visą Lietuvą. **Beveik du trečdaliai visų šalies kūrėjų (60,5 proc.) gyvena ir kuria Vilniaus apskrityje, šioje apskrityje apskaičiuotas ir didžiausias menininkų tūkstaniui gyventojų tenkančių menininkų rodiklis – 9.** Toliau sekančioje Kauno apskrityje šis rodiklis yra beveik trečdaliu mažesnis ir atitinka 3,67. Mažiausiai kūrėjų yra Tauragės apskrityje – 0,41 proc. visų šalies kūrėjų ir tai nesiekia vieno kūrėjo tūkstaniui gyventojų.
- VI. Meno kūrėjo statusą yra įgiję 33,92 proc. visų šalies meno kūrėjų, pagal jį turinčių asmenų dalį atskirose srityse galima teigti, kad jis aktualiausia dailės, etninės kultūros ir tautodailės

kūrėjams. Pastebima, kad kūrėjai statusą įgyja dėl socialinės padėties ir pabrėžiamos kūrėjo pozicijos, nes ne visi jo turėtojai naudojami statuso suteikiamomis galimybėmis ir garantijomis, pvz., paramos gavėjo statusą yra įgiję tik trečdalis (31.58 proc.) statusą turinčių asmenų.

VII. Menininko veiklos specifika neatsiejama nuo nepastovių, neužtikrintų pajamų, finansinės ateities neapibrėžtumo, trumpalaikių darbo kontraktų ar kūrybos ir kitų darbų derinimo. Šiuo atveju ypatingai svarbiu tampa valstybės menininkams skiriamas finansavimas. Visgi vertinant LKT skirtas stipendijas, matoma, kad per dešimtmetį (2014–2024 m.) stipendiją bent kartą gavo 4 271 menininkas (menininkų populiacija – daugiau nei 16 tūkst. menininkų). Daugiau nei trečdalis (36 proc.) LKT stipendijų konkursuose dalyvavusių menininkų per dešimtmetį gavo finansavimą iki 2 000 Eur. Tik 516 menininkų (apie 10 proc. visų stipendijas gavusių menininkų) per 10 m. gavo stipendijų, kurių vertė siekė 10 tūkst. eurų ir daugiau. Galiausiai, aukščiausiam gautų stipendijų rėžyje (nuo 20 iki 32 tūkst. eurų) yra tik 76 menininkai, kurie sudaro 1,8 proc. visų stipendijas per dešimtmetį gavusių menininkų. **Vadinasi, stipendijos pakankamai fragmentiškai prisideda prie menininko gerovės ir šiuo metu nėra tas instrumentas, kuris gali užtikrinti finansinį saugumą.** Analogiškos tendencijos stebimos ir LKC stipendijų atveju. Lietuvos kino centro stipendiją yra gavę apie 1,7 proc. Lietuvos menininkų populiacijos arba 10,1 proc. visų kino srities populiacijai priskiriamų kūrėjų. **Skiriamą stipendijų finansavimą atskiriems kūrėjams galima laikyti epizodiniu, nes beveik 90 proc. visų LKC stipendijas gavusių menininkų buvo skirta iki 2 tokių stipendijų per 2018–2024 metų laikotarpį.** 70 proc. LKC finansavimą gavusių pavienių menininkų nagrinėjamu laikotarpiu iš viso skirta iki 4 000 Eur. Vertinant tiek LKT, tiek LKC finansuotus stipendininkus pagal lytį, stebimas moterų menininkų dominavimas (ypač tarp edukacinių / mobilumo stipendijų gavėjų), pvz., LKC atveju edukacinės stipendijos skirtos apie 73 proc. menininkų. Tuo tarpu individualių stipendijų gavėjų pasiskirstymas pagal lytį tolygesnis. Tai patvirtina prielaidą, kad Lietuvoje, kaip ir Norvegijoje atveju (Askvik ir kt., 2022), moterys gali būti stipriau priklausomos nuo valstybinio finansavimo dėl egzistuojančios pajamų nelygybės darbo rinkoje.

VIII. Per 2024 metus LKT ir LKC kartu skyrė apie 700 stipendijų visos šalies menininkams. Be to, skirtos mėnesinės sumos (individualių stipendijų atveju) išliko žemesnės nei vidutinis darbo užmokestis šalyje. Tai byloja apie reikšmingus atotrūkius tarp finansavimo galimybių ir esamos menininkų populiacijos. Nacionalinį finansavimą galėtų papildyti ir kitos iniciatyvos, – tai galėtų būti privačios iniciatyvos ar mecenatystės atvejai (remiantis kitų šalių patirtimi, pavyzdžiui galėtų tapti privačia iniciatyva finansuojama rezidencija, taip suteikiant erdvę kūrybai, pvz., metų laikotarpiui, su mokama stipendija).

IX. Menininkų populiacijos analizė patvirtino ir Savivaldybių kultūros indekse fiksuotus reikšmingus atotrūkius tarp didžiųjų miestų. Vilniaus m. kuria ir gyvena apie 60 proc. profesionalaus meno kūrėjų (daugiau nei 7 000 asmenų), tuo tarpu Kauno m. – apie 1 700 (tik apie 13 proc.), Klaipėdos m. – apie 650 (iki 5 proc.). Likusiuose trijuose didžiuosiuose miestuose atotrūkių dar didesni: Šiaulių m. kuria apie 330 asmenų (2,5 proc.), Panevėžio m. – mažiau nei 200 (1,5 proc.), Alytaus m. – mažiau nei 100 (0,5 proc.).

X. 2004–2024 m. laikotarpiu tarp AGATA atlygio gavėjų vidutiniškai buvo apie 34 proc. moterų ir apie 66 proc. vyrų. Vyrams atlygis išmokėtas šiek tiek dažniau nei moterims. Tarp abiejų lyčių kūrėjų dažniausiai atlygis buvo gautas 1 kartą per visą laikotarpį: 16 proc. moterų gavo išmoką 1 kartą, o vyrų – 14 proc., atitinkamai tarp kasmet 2004–2024 m. laikotarpiu gavusiųjų atlygį moterų buvo mažiau nei vyrų (kasmet atlygį gavo 2 proc. moterų ir 3,4 proc. vyrų). Dažniausiai 2004–2024 metų laikotarpiu atskiram kūrėjui išmokėtas atlygis siekė iki 100 eurų per vienus metus, o daugiau nei 1300 eurų siekiantys atlygiai sudarė beveik 6 proc. visų

atlygio išmokų. Tad didžiajai daliai kūrėjų atlygis nesudaro reikšmingos atlyginimo dalies, yra labiau laikytinas simboline įplauka.

XI. Per 2015-2023 metų laikotarpį vidutiniškai 189 meno kūrėjai arba 3,4 proc. meno kūrėjų registre esančių menininkų kasmet gaudavo kūrybinės prastovos išmoką. Didžiausias besinaudojančių priemone šuolis buvo Covid-19 pandemijos laikotarpiu (2020 ir 2021 metais), kuomet prastovas gavusių kūrėjų skaičius išaugo daugiau nei 7 kartus lyginant su ankstesnių metų vidurkiu. Per 2015-2023 metų laikotarpį vidutinė kūrybinės veiklos prastovos išmoka vienam kūrėjui augo beveik 2,5 karto ir 2023 metais siekė apie 2 333 Eur per metus.

XII. Nors valstybė taiko intervenciją dėl gyventojų sumokėtų pajamų mokesčio dalies skyrimo meno kūrėjams (fiziniais asmenimis), turintiems paramos gavėjų statusą, tačiau tokio pobūdžio privatus rėmimas nėra populiarus. Menininkams 2023 metais paskirstyta apie 1 proc. visos apskaičiuotos įmokėti GPM dalies sumos. Vidutinė suma, kuri skiriama individualiam kūrėjui, pamečiui keičiasi nedaug ir siekia apie 248 eurus asmeniui.

XIII. Problema išlieka neaugančios gyventojų išlaidos kultūrai. Gyventojų vidutinių poilsio ir kultūros vartojimo išlaidų, tenkančių 1 namų ūkio nariui, dalis bendrame išlaidų krepšelyje per pastarąjį dvidešimtmetį reikšmingai nesikeičia (svyruoja apie 6 proc.). Vadinas, menininkų gerovės pokytis negali priklausyti nuo gyventojų kultūros vartojimo. Esant mažai meno rinkai, didesnė atsakomybė tenka valstybės institucijoms.

XIV. **Negalėdami užsitikrinti pragyvenimui būtinų pajamų iš kūrybinės veiklos, menininkai dažniausiai derina skirtingus pajamų šaltinius,** dirba su skirtingomis institucijomis, derina kūrybinę veiklą su papildomu uždarbiu. **Tai lemia, kad** darbo savaitė susideda tiek iš kūrybinių, su kūryba susijusių (pvz., edukacijos) bei su kūryba nesusijusių darbų. Tačiau net ir sudėjus visų šaltinių generuojamas pajamas jos lieka santykinai nedidelės. **Vidutinės bendros menininko pajamos per mėnesį – 1 090 Eur (į rankas) (pajamų mediana – 750 Eur). Menininko vidutinės mėnesio pajamos atsilieka nuo šalies vidurkio (apie 1 400 Eur) ir sudaro apie 78 proc. šalies vidutinės mėnesinės algos.** Vidutinės menininko mėnesinės pajamos yra žemesnės ir už kūrybinio sektoriaus vidurkį – meninės, pramoginės ir poilsio organizavimo veiklos sektoriaus vidutinė alga yra apie 1250 Eur (į rankas), tad menininko mėnesinės pajamos sudaro mažiau nei 90 proc. kūrybinio sektoriaus vidurkio. Prie didesnių pajamų neprisideda nei ilgesnė darbo savaitė (apie 55 val., vidutiniškai svyruojanti nuo 40 iki 70 val.), nei turimos kvalifikacijos (dauguma menininkų, 83 proc. apklaustųjų, turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą).

XV. **Kas penktas menininkas patenka į patį žemiausią pajamų rėžį, nesiekiantį minimalios algos – 500 Eur (į rankas), esantį žemiau skurdo rizikos ribos (616 Eur / mėn. 1 asmeniui). Vertinant atskiras kultūros ir meno sritis, pastebima itin opi situacija dailės ir etninės kultūros srityse, kur kas trečias menininkas patenka į žemiausią pajamų rėžį (pajamos iki 500 Eur).** 30 proc. apklaustųjų menininkų, arba daugmaž kas trečias, patenka į minimalios algos rėžį, jų pajamos varijuoja nuo 500 iki 1 000 Eur. Panaši dalis menininkų, apie 30 proc., patenka į vidutinės algos rėžį (pajamos svyruoja nuo 1 000 iki 1 500 Eur). 21 proc. kūrėjų gauna pajamas, kurios viršija 1 500 Eur, tačiau tik vienas iš dvidešimties menininkų patenka į nagrinėjamą aukščiausią pajamų rėžį – virš 2 500 Eur.

XVI. **Kultūros sektoriuje ryški pajamų nelygybė pagal lytį. Moterys uždirba apie 77 proc. vyrų vidutinių pajamų, arba kitaip tariant, beveik 23 proc. mažiau nei uždirba**

vidutiniškai vyrai. Vertinant medianines pajamas, atotrūkis dar didesnis – moterys uždirba tik apie 60 proc. medianinių vyrų pajamų dalies.

XVII. Menininkai suvokia savo profesijos svarbą ir padėtį visuomenėje, mano, kad ši profesija yra prestižinė (profesiją prestižine laiko 48 proc. kūrėjų). Tačiau tarp menininkų vyrauja nuomonė, kad visuomenė šios profesijos nevertina, tik 17 proc. kūrėjų mano, kad kiti jų šią veiklą laiko prestižine. Menininkai mano, kad visuomenėje trūksta supratimo apie menininko profesiją, kūrėjų darbas yra nuvertinamas ir dažnai traktuojamas kaip hobis. Vertindami valstybės dėmesį menininko prestižo kūrimui, kūrėjai yra kritiški: valstybės pastangas didinti šios profesijos prestižą mato vos dešimtadalis kūrėjų, taip pat tik 9 proc. apklausos respondentų sutinka, kad Lietuvos kultūros politikoje yra išskiriama menininko svarba (2020 m. su tuo sutiko 15 proc.).

XVIII. **Palyginus 2020 m. ir 2024 m. kūrėjų atsakymus, matyti, kad gilėja pajamų atotrūkio problemos.** Menininkų atlygiai kilo, tačiau jie kilo lėčiau nei visos šalies pajamų augimas (2020 m. menininkai uždirbo 84 proc. šalies pajamų vidurkio, o 2024 – tik 80 proc.) Analizuojant pajamų struktūrą, matyti teigiamas pokytis, kad auga kūrėjų gaunamos pajamos iš kūrybinės veiklos (2020 m. jos sudarė 44 proc. visų pajamų, 2024 m. – 54 proc.).

XIX. Truputį daugiau nei pusė menininkų yra patenkinti darbo aplinkos fizinėmis sąlygomis. Vis tik sąlygos netenkina kas penkto menininko. Lyginant su 2020 m. situacija prastėjo – 2020 m. sąlygos netenkina kas aštunto kūrėjo. 2024 m. darbo aplinkos fizinėmis sąlygomis nepatenkintas kas trečias dailės ir tarpdisciplininio meno bei kas ketvirtas cirko ir teatro menininkas.

XX. Kas antras menininkas darbinėje aplinkoje 2024 metais patyrė daug streso. Daugiausia stresą patiriančių kūrėjų yra kino, architektūros, fotografijos, muzikos ir teatro srityse. 2020 metais stresą patyrė kas penktas kūrėjas, todėl situacija pastaraisiais metais itin prastėjo. Daugiau streso nei 2020 m. patyrė visų amžiaus grupių, visų vietovių kūrėjai, nepriklausomai nuo lyties.

XXI. Tyrimo rezultatai rodo, kad apie 40 proc. menininkų(-ių) jaučiasi „perdegę“ ir apie 40 proc. nepavyksta išlaikyti darbo ir laisvalaikio balanso. „Perdegę“ jaučiasi daugiau negu pusė 25-34 ir 35-44 metų amžiaus kūrėjų bei daugiau nei pusė cirko, kino, tarpdisciplininio meno ir šokio atstovų. Daugiau negu pusei jaunesnės kartos menininkų (iki 25 ir 25-34 metų) nepavyksta išlaikyti darbo ir laisvalaikio balanso.

XXII. Menininkai vis labiau jaučiasi neįvertinti kritikų, kolegų ir auditorijos. 2024 m. itin mažėjo vertinimas, kad sulaukiama pakankamai kritikų recenzijų ar kitokio pobūdžio refleksijų apie kūrybinę veiklą. Labiausiai kritikų įvertinimo trūksta cirko, dizaino, fotografijos, kino ir architektūros sričių menininkams.

REKOMENDACIJOS

I. Teisingas kūrėjo atlygis yra susijęs su egzistuojančia meno rinka, meno kūrėjų atstovavimu (lobizmu) ir įgyvendinama kultūros politika nacionaliniu ir savivaldos lygmenimis. Kaip pastebi autoriai, tvariausias būdas užtikrinti atlygį kūrėjams – tai kultūros vartojimas, kuris, deja, Lietuvos atveju yra menkas. Sprendžiant menininko ekonominės ir kūrybinės gerovės klausimus, rekomenduojama:

- a. Nustatyti ir viešai skelbti pagrindinių veiklų minimalius įkainius. Dalis MKO jau skelbia įkainius, tačiau tai turėtų būti daroma visų sričių atžvilgiu, ypač vizualiųjų menų, kur vis dar gaji praktika nemokėti ar mokėti santykinai mažus honorarus menininkams (tai atspindi ir apklausos rezultatai, fiksuodami vienus mažiausių atlyginimų vizualaus meno srityje). Įkainių nustatymas reikšmingai prisidėtų prie menininkų derybinių galių ir teisingo atlygio užtikrinimo. Kartu tai ypač aktualu jaunesniems menininkams, kurie dar neturi patirties ir derybinių galių bei prisidėtų prie atotrūkio tarp vyrų ir moterų honorarų mažinimo, nes atitinkamai didintų moterų derybinę galią ir mažintų diskriminaciją dėl lyties. Įkainių pavišimo svarbą ir galimą pozityvų poveikį menininkai yra išskyrę ir ankstesnių tyrimų metu (Mažeikaitė & Čelutkaitė, 2022). Įkainių nustatymo, atnaujinimo ir viešinimo iniciatyva turėtų išlikti MKO, kaip atstovaujančių menininkų bendruomenės, atsakomybių ribose. Be to, meno kūrėjų organizacijos ne tik atstovauja menininkus, bet ir vykdo kūrybines veiklas – per šių veiklų įgyvendinimą yra galimybė formuoti pavyzdį, kaip projektai turėtų būti įgyvendinami, prisidedant prie teisingo atlygio menininkams.
- b. Lietuvos kultūros tarybos stipendijos yra skirtos kūrybos skatinimui ir negali nuosekliai užtikrinti ekonominės menininkų gerovės. Visgi siekdamai gauti finansavimą (pvz., per LKT skiriamas stipendijas) menininkai turi pagrįsti ne tik savo kūrybos aktualumą ar savo kaip menininko patirtį, bet ir nusimatyti sklaidos veiklas. Dėl nusimatyty ne tik kūrybos, bet ir sklaidos įsipareigojimų, gavus stipendiją, menininkai gali sutikti sklaidą įgyvendinti be atlygio vien tam, kad užtikrintų kūrybinės stipendijos rezultatų pasiekimą. Todėl būtų aktualu peržiūrėti stipendijų prioritetus dėmesį sutelkiant laisvai menininkų kūrybai bei ilgalaikėms (daugiau nei vienerių metų) stipendijoms.
- c. Pagrindinė atsakomybė dėl menininkų finansavimo yra sukoncentruota nacionaliniu lygmeniu (LKT, LKC). Aktualu skatinti esamo finansavimo modelio praplėtimą savivaldos lygmeniu, ypač įtraukiant Vilniaus m. sav., kurioje gyvena ir kuria daugiau nei pusė visų Lietuvos profesionalaus meno kūrėjų. Vilniaus m. sav. galėtų save pristatyti kaip kūrybišką, matantį kūrėjų kuriamą vertę miestui bei kūrėjus vienijantį, globojantį ir skatinantį miestą.
- d. Lietuva susiduria su didele menininkų koncentracija Vilniaus m. sav., o atotrūkiai tarp Vilniaus m. ir kitų didžiųjų miestų ar regioninių savivaldybių yra pernelyg dideli. Todėl aktualu ieškoti būdų, kaip paskatinti menininkus laikinai kurti ir savo kūrybą bendruomenėms pristatyti kitose Lietuvos teritorijose. Sprendimu galėtų būti rezidencijos (pavyzdžiui, metų trukmės), kurių metu menininkams sudaromos sąlygos kūrybai ir darbų pristatymui. Tai prisidėtų prie menininkų gerovės, užtikrinant kūrybai palankias sąlygas, o kartu duotų naudą vietovei – būtų pristatomas profesionalus šiuolaikinis menas, atliekami meniniai tyrimai, susiję su lokacija, mezgamas kontaktas tarp bendruomenės ar esamų kultūros organizacijų ir reziduojančių menininkų ar pan.
- e. Svarbu būtų skatinti naudotis jau esamais instrumentais, skirtais menininkams. Pavyzdžiui, tik trečdalis menininkų, turinčių meno kūrėjo statusą, atitinkamai turi ir paramos gavėjo statusą. Esant pakankamai prastai ekonominei menininkų situacijai aktualu būtų įveiklini visas menininkams suteikiamas garantijas.
- f. Nors ir suprantama, kad trumpuoju laikotarpiu kultūros vartojimo paskatinimas sunkiai tikėtinas, būtų aktualu vertinant kultūros politikos rezultatus stebėti, kaip keičiasi

kultūros vartojimas ir namų ūkių išlaidos kultūrai (dabar turime situaciją, kai per 20 m. vieno namų ūkio nario išlaidų dalis kultūrai nesikeičia), ir ieškoti būdų, kaip ilguoju laikotarpiu situaciją keisti. Vienas iš ilgalaikių ir tvarių instrumentų – kultūrinis ugdymas, siekiant, kad menas būtų sudedamoji žmogaus rutinos dalis. Kartu tai parodo, kaip svarbu žiūrėti į kultūros politiką iš ekosistemos perspektyvos – menininkų atlygiai priklauso nuo gyventojų dalyvavimo kultūroje intensyvumo, nuo kultūrinės edukacijos rezultatų ir pan.

- II.** Menininkų gerovės pokytis neatsiejamas nuo nuosekliai vykdomos stebėsenos, todėl aktualu apsibrėžti, kas yra laikoma profesionalaus meno kūrėju, siekiant rinkti duomenis apie menininkus. Profesionalaus meno kūrėjų duomenimis rekomenduojama papildyti oficialios statistikos skiltį, kuri šiuo metu pilnai neatitinka dabartinės kultūros ir meno scenos: pavyzdžiui, vykdoma mėgėjų meno atstovų stebėseną, bet nėra duomenų apie profesionalaus meno kūrėjus, kurie sudaro pagrindą Lietuvos meno raidai. Kartu menininkų ekonominės ir socialinės gerovės rodikliai turėtų būti vieni iš indikatorių, kuriais matuojami kultūros politikos rezultatai. Vienas iš stebimų rodiklių galėtų būti menininko vidutinio darbo užmokesčio atotrūkis nuo šalies vidurkio.
- III.** Atsižvelgiant į tai, kad menininkams svarbu gauti premijas ir apdovanojimas už jų kūrybą, rekomenduojama peržiūrėti premijų ir apdovanojimų sistemą. Premijas rekomenduojama susieti su šalies gyvenimo lygio rodikliais, ir nuolat didinti jų finansines išraiškas, ypatingą dėmesį skiriant svarbiausioms – Nacionalinei ir Vyriausybės kultūros premijoms. Siekiant išlyginti gaunamų premijų netolygumus tarp įvairių sričių, rekomenduojama skatinti kultūros ir meno įstaigas ir festivalius teikti apdovanojimus kūrėjams.
- IV.** Svarbu ieškoti būdų didinti menininko profesijos prestižą per apdovanojimus, menininko padėties visuomenėje pristatymą, kūrėjų veiklos ir kūrybinių procesų viešinimą. Visuomenės dėmesys ir požiūrio kaita bei menininko statuso visuomenės kitimas ne vien prisidėtų prie menininkų motyvacijos kurti ir pristatyti kūrybą auditorijai, bet ir būtų svarus motyvas privačiam rėmimui kūrėjams skiriant dalį gyventojų pajamų mokesčio ar kitaip remiant kūrybinę veiklą.
- V.** Norint sudaryti sąlygas menininkams susikonscentruoti į kūrybinę veiklą, svarbu stiprinti šalies prodiuserių, kuratorių ir vadybininkų tinklą, sudarant sąlygas jų ugdymui, praktikai bei veiklos vykdymui. Reikiamos kompetencijos galėtų būti įgyjamos ne vien formalaus ugdymo procesuose bet ir kitais būdais, sudaromos galimybės persikvalifikavimui.

FOTOGRAFIJŲ SĄRAŠAS

Puslapis	Pavadinimas
Viršelis	Method, Sound and Silence konkurso renginys, SODAS 2123, Anetos Urbonaitės nuotr.
1	Performatyvosios paskaitos „tremolo“ repeticija (rež. Laura Kutkaitė, MMLAB), Dainiaus Putino nuotr.
2	Rusnė Kregždaitė, Monikos Markevičiūtės nuotr. Kristina Mažeikaitė, VU nuotr. Karolina Šulskutė, Audriaus Solomino nuotr.
3	Lidijos Kononenko instaliacija „Fantominės srovės“ Somers galerijoje Londone 2023 m. Lidijos Kononenko, Atletika projects, Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjungos nuotr.
6	Naujojo cirko stotelės, Julia Masli
8	Method, Sound and Silence konkurso renginys, SODAS 2123, Anetos Urbonaitės nuotr.
9	Spektaklis „Šokis cigaretei ir geriausiai draugei (choreografė Greta Grinevičiūtė, MMLAB), Dainiaus Putino nuotr.
16	Dizainerio ir architekto Šarūno Šlektavičiaus (1977–2023) kūrybos paroda „Procesai“. Radiocentro apdovanojimų prizai. Karolio Milaševičiaus nuotr.
17	Spektaklis „Šokis cigaretei ir geriausiai draugei (choreografė Greta Grinevičiūtė, MMLAB), Dainiaus Putino nuotr.
24	VŠĮ „Meno avilys“, Sinemateka. Andrej Vasilenko nuotr.
32	Kristinos Mažeikaitės studija rezidencijoje „Mark Rothko 2024“. Didzis Grodys nuotr.
44	Žilvino Kempino „Vėjalaikis“ instaliacijos montavimo darbai Vilniaus katedros varpinėje. Evgenia Levin nuotr.
47	Lietuvos šokio informacijos centras, Nacionalinio Marselio baletų teatro ir (LA)HORDE programa ROOMMATES. Dmitrijaus Matvejevo nuotr.
49	Free Finga koncertas 5-ojo MO muziejaus gimtadieniu. Ryčio Šeškaičio nuotr.
52	Spektaklis „CHROMA“ (rež. Naubertas Jasinskas, Maksym Teteruk), MMLAB ir Jaunimo teatras. Martyno Norvaišo nuotr.
58	Šiuolaikinio šokio spektaklis „Itch“ (rež. Gildas Aleksa, Teatronas), D. Ališausko nuotr.
63	Kristinos Mažeikaitės paroda „Niekieno žemė“ LDS galerijoje Arka. Vidmanto Ilčiuko nuotr.
66	Projektas „Šokti 1000 metų“ (autorės Agnietė Lisičkinaitė, Greta Grinevičiūtė, LŠIC), Martyno Plepio nuotr.
68	Lietuvos paviljono „Archi / Tree / tecture“ vizualizacijos. Lietuvos architektų sąjunga. „Visual Phenomena Studies“ vizual.

RUSNĖ KREGŽDAITĖ, KRISTINA MAŽEIKAITĖ, KAROLINA ŠULKUTĖ, 2025

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA